

Slutrapport i lärande utvärdering av AMIF- projektet Stöd till familjeåterförening vid SOS Barnbyar i Göteborg

Roger Orwén (Orwén Konsulting AB)
Eva Sennemark (Contextio Ethnographic AB)

Utvärderingen finansieras av:

EUROPEISKA UNIONEN
Asyl-, migrations- och
integrationsfonden

*Asyl-, migrations- och integrationsfonden
främjar migrationens möjligheter*

Sammanfattning

SOS Barnbyar Sverige har i sin verksamhet för ensamkommande ungdomar, som drivs i Göteborg sedan 2017, sett brister i mottagningssystemet för tredjelandsmedborgare (TLM) som kommer till Sverige av anknytningskäl. En av bristerna är att ungdomar får ta stort ansvar för familjens kontakter med olika samhällsfunktioner vilket kan rubba maktbalansen i familjen och leda till stress, försvårad integration och konflikter, både hos ungdomar och för deras familjer. Målet med AMIF-projektet Stöd till familjeåterförening är därför att stärka förutsättningarna för integration hos familjer som kommer till Sverige av anknytningskäl.

Utvärderingen visar tydligt att målgruppen har ett stort behov av stöd för att underlätta etableringen och därigenom både minska personligt lidande för enskilda familjer, underlätta skolgången för ungdomen och spara pengar för samhället. Projekt Stöd till familjeåterförening utgår bland annat ifrån barnkonventionen och har utvecklat en metod som i hög grad stödjer målgruppen och underlättar etableringen och utvärderarna menar att det finns flera skäl till att fortsätta utveckla och sprida metoden. Utan projektet är det också sannolikt att målgruppen inte hade fått detta stöd.

Utvärderingen visar att stödet till familjerna är nödvändigt och att föräldrarna oftast gör framsteg åt rätt håll. Samtidigt är vägen för vissa föräldrar lång, vilket gör det svårt att bedöma exakt i vilken omfattning stödet bidrar långsiktigt.

Projektet har ett barnrättsperspektiv och bygger på ett tydligt behov hos målgruppen och har därmed hög relevans. Det har funnits utmaningar i projektarbetet samtidigt som mycket har fungerat bra och projektet har vunnit flera lärdomar som kan tas tillvara framöver. Utvärderarna rekommenderar starkt att denna familjestödande insats fortsätter om det finns möjlighet till fortsatt finansiering.

Projektet har gett myndigheter ökad kunskap om målgruppen och skapat ökade förutsättningar till samordning som gynnar målgruppen. Med utgångspunkt från att bidra till långsiktig hållbarhet för metoden krävs dock andra och mer strukturella insatser. Hållbarheten påverkas exempelvis i hög grad av möjligheten till finansiering för att kunna arbeta vidare med programmet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. BAKGRUND	4
1.1 METOD.....	5
1.1.1 Syfte och frågeställningar.....	5
1.1.2 Informationsinsamling och lärande.....	5
1.1.3 Teori och utvärderingsmodeller.....	6
2. PROJEKTETS RELEVANS, ORGANISATION OCH AKTIVITETER	8
2.1 PROJEKT STÖD TILL FAMILJEÅTERFÖRENING - UTGÅNGSPUNKT	8
2.1.1 Projektet fyller ett behov	10
2.2 ORGANISATION	10
2.3 HUVUDSAKLIGA AKTIVITETER	11
2.3.1 Projektets metod och arbetsätt	11
2.3.3 Målgruppen	13
2.3.4 Självskattning och familjeutvecklingsplan.....	14
2.3.5 Spridning och lärande.....	15
3. FLER RESULTAT OCH ANALYS.....	17
3.1 FÖRÄNDRINGAR UNDER PROJEKTPERIODEN	17
3.2 MÅL OCH MÅLUPPFYLLELSE.....	18
3.2.1 Delmål 1 med indikator	18
3.2.2 Delmål 2 med indikator	22
3.2.3 Delmål 3 med indikator	24
3.2.4 Delmål 4 med indikator	26
3.2.5 Projektmålet	29
3.3 SAMVERKAN OCH IMPLEMENTERING	29
3.3.1 Samverkan har fungerat bra och är viktig.....	29
3.3.2 Implementering och långsiktig hållbarhet	30
3.3.3 Deltagare efter projektets slut – en del av hållbarheten.....	33
3.3.4 Mekanismer för långsiktig hållbarhet	33
3.3.5 Omvärldsförändringar som påverkar implementering och hållbarhet	34
4. LÄRDOMAR INFÖR FRAMTIDEN - FRAMGÅNGSFAKTORER OCH UTMANINGAR.....	35
4.1 FRAMGÅNGSFAKTORER	35
4.2 UTMANINGAR	36
5. SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER.....	37
5.1 SLUTSATSER	37
5.1.1 Har projektets insatser lett till att förändringsteoris resultat- och effektmål har uppnåtts?.....	37
5.1.2 Är projektets resultat långsiktigt hållbara?.....	38
5.2 UTVÄRDERINGENS REKOMMENDATIONER - KAN NÅGOT GÖRAS ANNORLUNDA I FORTSATT METODUTVECKLING?	38
6. REFERENSFÖRTECKNING	40
BILAGA 1. FÖRÄNDRINGSTEORI MED INDIKATORER	41

1. Bakgrund

Denna rapport är den avslutande utvärderingsrapporten i en lärande utvärdering av Migrationsverkets AMIF-projekt Stöd till familjeåterförening vid SOS Barnbyar i Göteborg¹. Projektet har sin bas i SOS Barnbyar i Göteborg och pågår från januari 2020 fram till december 2022.

Utvärderingen har följt projektet under projektperioden. Större utvärderingsinsatser genomfördes vid projektstart; att tillsammans med projektet ta fram en förändringsteori (se bilaga) och en utvärderingsplan² och ge synpunkter på projektets självskattning. Vidare togs en delrapport fram våren 2021 samt ett PM med fokus på deltagare under hösten 2021. Denna avslutande utvärderingsrapport har fokus på måluppfyllelse och resultatens hållbarhet. En utvärderare har också deltagit på flera styrgruppsmöten och har gett löpande reflektioner om projektarbetet.

Denna rapport beskriver på ett sammanfattande sätt projektets arbete och utgår ifrån tidigare utvärderingsrapportering samt ny datainsamling. Rapporten skrivs främst för projektets finansiär och interna grupper, nuvarande och kommande samverkanspartners men också för myndigheter och organisationer som påverkas av eller påverkar projektet.

Om projektet

SOS Barnbyar Sverige har i sin verksamhet för ensamkommande ungdomar, som drivs i Göteborg sedan 2017, sett brister i mottagningssystemet för tredjelandsmedborgare (TLM) som kommer till Sverige av anknytningsskäl. En av bristerna är att ungdomar får ta stort ansvar för familjens kontakter med olika samhällsfunktioner vilket kan rubba maktbalansen i familjen och leda till stress, försvårad integration och konflikter, både hos ungdomar och för deras familjer. Målet i projektet är därför att stärka förutsättningarna för integration hos familjer som kommer till Sverige av anknytningsskäl.

Projektets huvudsyften är att:

- 1) Stödja föräldrarna att ta huvudansvar för familjens etablering.
- 2) Identifiera svaga länkar i myndigheters stöd och mobilisera aktörer runt rekommendationer för förändring.
- 3) Utveckla en spridningsbar metod för att stödja målgruppen.

Några förväntade resultat är att SOS Barnbyar har utvecklat en metod för att stötta familjerna, att deltagande familjer har ökade förutsättningar för effektiv integration samt att relevanta samhällsaktörer har ökad kunskap om hur mottagningssystemet kan förbättras.

¹ Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) är en sammanslagning av de tre tidigare fonderna Europeiska flyktingfonden, Europeiska integrationsfonden och Europeiska återvändandefonden (SOLID). Programperioden för AMIF har löpt mellan 2014 - 2020 (där inriktning och medel för en ny period nu är på plats). Målgruppen är tredjelandsmedborgare, personer som är medborgare i ett land utanför EU:s medlemsstater. I Sverige ska Asyl-, migrations- och integrationsfonden, genom det nationella programmet, bidra till att säkerställa en långsiktigt hållbar migrationspolitik. Denna politik ska värna asylrätten och inom ramen för den reglerade invandringen underlätta rörlighet över gränser, främja behovsstyrd arbetskraftsinvandring och ta tillvara migrationens utvecklingseffekter.

² Förändringsteorin beskrivs i rapporten (2020) "Utvärderingsplan SOS Barnbyar och projektet Stöd vid familjeåterförening" av Orwén Konsulting och Contextio.

1.1 Metod

1.1.1 Syfte och frågeställningar

Den avslutande utvärderingsrapporten syftar således till att ge en sammanfattande beskrivning av projektets insatser under projektperioden och ge rekommendationer inför arbetet med målgruppen efter projektets slut. Utvärderingen är både för projektets lärande och ett oberoende underlag för finansören AMIF.

Frågeställningar

De huvudsakliga frågeställningar som styr denna del av utvärderingen är följande:

- Vad har genomförts i projektet?
- Har projektets insatser lett till att förändringsteoriens resultat- och effektmål har uppnåtts?
- Är projektets resultat långsiktigt hållbara?

1.1.2 Informationsinsamling och lärande

Intressenter

Rapporten fördjupar informationsinsamlingen inom tre huvudsakliga intressenter: 1) myndigheter och organisationer, inklusive samverkanspartners³ 2) Projektledning (främst projektledare, mentorer och styrgruppsordförande) och 3) Deltagare.

Utvärderingens underlag och metoder för datainsamling

Utvärderingen utgår ifrån ett flertal olika underlag. Dessa presenteras nedan.

- Delrapport ett och PM med fokus på deltagarnas upplevelser⁴.
- Självskattningar av deltagare vid in- och utskrivning (se statistik om målgruppen under t ex avsnitt 2.3.3).
- Intervjuer genomfördes maj-juni 2022 med fyra samverkanspartners. Två intervjuer med Etableringsenheten (enhetens chef⁵ samt en handläggare som också var kontaktperson till SOS Barnbyar) samt en intervju vardera med Röda korset, Partille och Kungsbacka. Internt i projektet genomfördes enskilda intervjuer med styrgruppsordförande och projektledare samt gruppintervju med två mentorer och integrationspedagog.
- Intervjuer med deltagande föräldrar vid två tillfällen under projektprocessen. Dels som enskilda intervjuer med totalt sju familjer hösten 2021, dels genom tre fokusgrupper där föräldrar från sju familjer deltog sommaren 2022. Totalt har tolv av de deltagande familjerna

³ Även Partille, Lerum och Kungsbacka. Fokus är på etableringsenheten där samverkan över tid har utvecklats.

⁴ Detta PM var ett komplement till utvärderingens delrapport och hade ett renodlat deltagarperspektiv. Undersökningen var ursprungligen tänkt att vara en del av vårens delrapport, men då deltagande familjer inte varit inskrivna i projektet under en längre tid beslutades i stället att flytta fram deltagarintervjuerna, liksom den deltagande observation som ursprungligen planerades och som inte kunnat genomföras på grund av pandemin. Detta PM fokuserade således på deltagarnas upplevelser i den kontext som projektet utgör och kompletterade delrapporten såtillvida att slutsatser och resultat kopplades till delrapportens slutsatser och rekommendationer

⁵ Denna intervju med Etableringsenhetens chef genomfördes dock i oktober.

nåttts via intervjuer och/eller fokusgrupper⁶, tio kvinnor och fem män. Ytterligare en familj nåddes via deltagande observation i en gruppaktivitet. Kriterier för urval har vid båda tillfällena varit att föräldrarna ska ha deltagit en längre tid i projektet, ha en spridning så långt möjligt på land, kön och civilstånd (ensamstående med barn, par med barn) samt ha möjlighet att genomföra en intervju. Med det sistnämnda avses att flera familjer har en svår situation och därför inte bedömts kunna eller inte velat delta i intervju.

- Litteratur och studier, omvärldsbevakning.
- Deltagande observation på ett flertal styrgruppsmöten och återkoppling till styrgruppen samt löpande dialog med projektledare.
- Deltagande observation på ett rundabordssamtal.
- Deltagande observation vid mentorernas möten med föräldrarna (6 tillfällen)
- Deltagande i en gruppaktivitet för föräldrar hösten 2021.

Om intervjuerna

Spridningen på intervjuade föräldrar får sägas vara god med avseende på den målgrupp som projektet har arbetat med. Intervjuerna har genomförts i SOS lokaler eller i annan lokal i en kranskommun. Föräldrarna har tillfrågats och lämnat samtycke. Intervjuerna har vid samtliga tillfällen genomförts med tolk.

Samtliga intervjuer och fokusgrupper har utgått utifrån utvärderingens frågeställningar och överenskomna indikatorer där delfrågor har utformats utifrån intervjupersonernas kontext. Alla intervjuer har skrivits ut efter intervjutillfället och flera har granskats av intervjupersonerna själva. Enskilda intervjuer var mellan 30 min – 1,5 h och gruppintervju med mentorer, integrationspedagog cirka 1,5 h.

Triangulering

Triangulering är ett perspektiv/metod för att belysa ett fenomen utifrån olika utgångspunkter och därigenom skapa en mer trovärdig och allsidig bedömning. När data från olika typer av undersökningar pekar åt samma håll ger det ökad trovärdighet åt utvärderingens resultat. Vi menar att exempelvis intervjuer över tid med olika intressenter, självskattningar av deltagare och deltagande observation ger bra underlag för att bedöma projektet och ge en samlad och trovärdig bild av projektets resultat. Vi är också två utvärderare som genomfört utvärderingen, fast med olika roller och olika intervjupersoner. Utvärderarnas insatser blir också en sorts triangulering där utvärderarnas olika bilder fogas samman.

Presentation av rapport och lärande

Utvärderingen färdigställdes i november 2022 som ett av underlagen för projektets vidare rapportering och planering inför slutkonferens den 2 december. Utvärderingen presenterades på denna konferens och internt för SOS Barnbyar.

1.1.3 Teori och utvärderingsmodeller

Utvärderingen styrs av dess frågeställningar men också av projektets förändringsteori med indikatorer – som är den huvudsakliga utvärderingsmodellen – samt mekanismer för långsiktig hållbarhet. Dessa modeller/perspektiv beskrivs i detta avsnitt.

⁶ Två av familjerna intervjuades vid två tillfällen

Förändringsteori

Förändringsteori är ett planerings- och kommunikationsverktyg för att öka förståelsen för hur ett projekt ska genomföras för att nå förväntade effekter. Förändringsteorin fokuserar på att hitta den röda tråden mellan aktiviteter och de förväntade resultaten. För att synliggöra metoden används ofta en resultatkedja där de resultat som aktiviteterna förväntas leda till identifieras. Resultatkedjan ska också illustrera vad resultaten leder till i form av långsiktiga effekter, se bild nedan.

Bild 1. Förändringsteori

Att arbeta resultatbaserat innebär att definiera mätbara mål som sedan kontinuerligt följs upp under projektets gång. Att arbeta resultatbaserat handlar inte bara om att mäta sina resultat, men också att analysera och agera utifrån tillgänglig information. Det viktiga är att kunna stämma av periodresultat, lära sig av dem och kunna ändra metoder/aktiviteter om resultaten inte verkar bli de förväntade.

Fördjupning av förändringsteori med indikatorer

Inledningsvis i utvärderingen genomfördes flertalet samtal med projektledaren kring mål och indikatorer för uppföljning. Under ledning av utvärderarna genomfördes en digital workshop om projektets förändringsteori med utgångspunkt från projektansökan och projektplanens mål, där projektets delmål och indikatorer klargjordes och diskuterades. Detta utvecklingsarbete skapade både ökad klarhet för projektet – vad projektet förväntades uppnå och hur det kunde mätas – och de nya mer konkreta formuleringarna bildade också grund för utvärderingen.

Det är bland annat dessa indikatorer som har använts i den inledande och avslutande självskattningen och som utvärderingen i hög grad grundar sin bedömning på. Utvärderingen blir därmed ett sätt att bedöma projektplanens mål och ett av underlagen för projektets rapportering till AMIF. Se bilaga 1 för hela förändringsteorin med indikatorer och verifikationsgrunder och bilaga 2 för en översikt av förändringsteorin.

Mekanismer för långsiktig hållbarhet

Det finns idag mycket erfarenhet om centrala mekanismer som leder till långsiktigt hållbara resultat. Kunskap i litteraturen, hos exempelvis forskarna Lennart Svensson *et al.* (2013) "Att fånga effekter av program och projekt", stämmer väl överens med våra egna erfarenheter av tidigare projekt. Forskarna betonar vikten av ett lärande förhållningssätt, samverkan mellan aktörer på flera nivåer inom och mellan organisationer samt ett aktivt ägarskap för att nå hållbara resultat, se figur 1 nedan.

Figur 1. Mekanismer för långsiktig hållbarhet

Den lärande ansatsen är ofta avgörande för att kunna ta tillvara resultat. Insatser måste reflekteras över, processas, utmanas, störas. För att det ska bli ett lärande måste det skapas en lärande miljö på olika arenor, exempelvis i styrgruppen, bland projektpersonalen - att diskutera och reflektera över förväntningar, kontexter, villkor, kultur, förförståelse m.m.

2. Projektets relevans, organisation och aktiviteter

I detta kapitel beskrivs på ett övergripande sätt projektets relevans, organisation och aktiviteter.

2.1 Projekt Stöd till familjeåterförening - utgångspunkt

Projektet bygger på kunskap om målgruppen sedan tidigare och pågående arbete med ungdomar inom samhällsvården vid SOS Barnbyar i Göteborg. Bland annat finns ett ungdomsprojekt som löper parallellt med Stöd till familjeåterförening, vilket är en verksamhet som erbjuder ungdomar i samhällsvård ett mentorskap under en 1 års-period.⁷ Denna verksamhet har befunnits sig i samma lokaler som projektet Stöd vid familjeåterförening på Hammarkullen. Alla anknytningsungdomar i familjerna har erbjudits en plats här (men alla tackar inte ja).

Som grund för ansökan till Stöd vid familjeåterförening låg bland annat en två dagars workshop med mentorer i ungdomsprogrammet – där bland annat de fyra delmålen klargjordes. Det blev här tydligt att de berörda ungdomarna var mycket stressade och att anknytningsfamiljerna behöver stödjas. En del i underlaget för att utveckla projektet är även en kartläggning som genomfördes med medel från

⁷ I september 2016 startade SOS Barnbyar sin första nationella verksamhet i form av ett mentorsprogram i Hammarkullen, Göteborg. SOS Barnbyars mentorskapsprogram riktade sig från början till ensamkommande ungdomar som bodde i nätverksbostäder för att ge dem stöd i etableringsprocessen. I verksamheten arbetar professionella mentorer som på ett metodiskt sätt verkar för att stötta målgruppen till en snabbare och bättre etablering. Sedan programmet startade har metoderna finjusterats och idag existerar det ett systematiskt, beprövat och utvärderat program som under hösten 2020 kommer att vidga både sin målgrupp samt antalet ungdomar som de kan nå. Hämtat från rapporten (2020) "Familjestärkande verksamhet i Göteborg. Rapport om kartlägningsprojekt augusti 2019 till augusti 2020" av SOS Barnbyar

JÄMY (Jämställdhetsmyndigheten i Sverige).⁸ Bakgrunden i kartläggningen ger en bra bild av projektets utgångspunkt:

Då ungdomarna har ett flera år stort försprång i både det svenska språket och samhällets strukturer tar föräldrarna hjälp av sina barn till uppgifter som till synes är menade att utföras av vuxna med ett föräldraansvar. Det kan vara uppgifter som att läsa, fylla i blanketter och betala fakturor, tolka vid myndighetskontakter, läkarbesök, skolbesök eller att helt ta ansvaret att gå och handla och allt annat som får det vardagliga livet att fungera. Detta påverkar samtliga i familjen där ungdomarnas frihet att vara just ungdomar minskar samtidigt som föräldrarnas mandat att ta ansvar, självkänsla och självförtroende krymper. Till en början reagerade mentorerna inte på situationen som att den kunde vara problematisk, utan mer som att det var en naturlig utveckling av en så pass stor händelse som att få hit sin familj.

Det var inte förrän ungdomarna började missa skolan, kom med dokument som skulle fyllas i, hade med sig föräldrarnas mobil för att komma åt Bank-ID och betala olika räkningar etc, som diskussionen kring en så kallad maktförskjutning synliggjordes. Ungdomarna som hade fått hit sina familjer uttryckte att de kände en press på sig att ta ansvar för hela familjen i både det lilla och det stora. När mentorerna upptäckte att det alltmer blev familjeärenden som de arbetade med istället för att följa den handlingsplan som utgick från ungdomens behov insågs det att något måste till för att ge föräldern sin roll tillbaka och låta ungdomen återgå till att kunna förverkliga sig själv.

Som citaten visar fyller projektet ett tydligt behov hos både barn och föräldrar som diskuteras vidare nedan.

Barnrättsorganisationen SOS Barnbyar

En viktig utgångspunkt för projektet är också barnkonventionen som är en bärande del av barnrättsorganisationen SOS Barnbyar.

Texten i FN:s resolution för barns rättigheter blev (även kallad Barnkonventionen) blev svensk lag 1/1 2020. Den fastslår varje barns rättigheter och statens ansvar i 54 artiklar. Artikel 2, 3, 6 och 12 kallas för de fyra grundprinciperna (som alla övriga artiklar utgår ifrån)⁹. Dessa principer var både en utgångspunkt för projektet och har väglett arbetet under projektiden. De ligger bland annat till grund för att en integrationspedagog anställdes för att bemöta även syskonens behov i familjerna (se mer i t ex avsnitt 2.2 och 3.1). Grundprinciperna visas nedan.

Artikel 2: Om alla barns lika värde och rättigheter. Ingen får diskrimineras. Barnkonventionen gäller för alla barn som befinner sig i ett land som har ratificerat den.

Artikel 3: I alla åtgärder som rör barn ska i första hand det som bedöms vara barnets bästa beaktas. Begreppet "barnets bästa" är konventionens grundpelare. Vad som är barnets bästa måste avgöras i varje enskilt fall och hänsyn ska tas till barnets egen åsikt och erfarenhet.

Artikel 6: Varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Det handlar inte bara om barnets fysiska hälsa utan också om den andliga, moraliska, psykiska och sociala utvecklingen.

Artikel 12: Barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör hen. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad.

⁸ Rapporten är från 2020: "Familjestärkande verksamhet i Göteborg. Rapport om kartlägningsprojekt augusti 2019 till augusti 2020" av SOS Barnbyar

⁹ Texten nedan är hämtad från <https://www.barnombudsmannen.se/barnkonventionen/om-barnkonventionen/>

2.1.1 Projektet fyller ett behov

Utvärderingens delrapport och PM, tillsammans med kartläggningen samt erfarenheter från SOS Barnbyars ungdomsprogram, visar tydligt att ungdomar med anknytningsfamiljer får ta ett alltför stort ansvar för familjens etablering. Detta påverkar i sin tur ungdomens skolgång och möjlighet till utveckling, vilket strider mot Barnkonventionens intentioner, exempelvis §2 och §6.¹⁰

Återkommande under utvärderingen – i t ex rundabordsamtal och i intervjuer i både delrapport och inför denna slutrapport – framkommer att SOS Barnbyars arbete med familjeåterförening och avlastning av ungdomarna är nödvändigt då ingen annan aktör arbetar med detta. Det ”faller mellan stolarna” som en intervjuperson hos en samverkanspart uttryckte det i delrapporten. Det familjestärkande programmet fyller därför ett tydligt behov hos anknytningsfamiljerna.

Intervjuade samverkanspartners menar alla att det finns ett behov av stöd och i vissa fall är det ett glapp, framförallt i vissa kranskommuner. Även i Göteborg ser Etableringsenheten behov av projektet då kvotvägledarnas introduktionsstöd är sex månader (tidigare tre) och att SOS Barnbyars projekt kan arbeta med familjeåterföreningen som ofta är komplicerad efter flera års splittring. I projektets slutfas menar en intervjuperson från Etableringsenheten att det skulle vara värdefullt om de tillsammans med SOS barnbyar ytterligare kunde utveckla samverkan kring kvotflyktingar som kan behöva ett liknande stöd som anknytningsfamiljerna.

Det kan vi ju se, det är en stor belastning på den ensamkommande när familjen kommer. De får ta ett större ansvar än andra i samma åldersgrupp. Ta ett stort grepp för hela familjens etablering i Sverige, så är det ju...så SOS Barnbyar behövs för annars landar det ännu mer på ungdomen och det har man väl sett att skolresultat och så kan gå ner. Eller att det blir väldigt tufft för ensamkommande att sköta skolgången och allt som kommer till när familjen kommer på anknytning. (Samverkanspart i delrapport ett)

Man kan slappna av för att familjerna känner sig trygga. De har koll på läget och har de inte koll på läget så vet de att de kan fråga sin familjementor. Föräldrarna är inte frustrerade utan de är trygga på ett helt annat sätt än vad vi såg tidigare och som vi ser på andra familjer som inte har rätt till denna insats. (Samverkanspart våren 2022)

Det familjestärkande programmet fyller således enligt intervjupersonerna ett behov som den offentliga sektorn inte tar ansvar för och som det inte heller finns riktlinjer för. Ingen kommunal aktör har i uppdrag att ge konkret stöd till anknytningsfamiljer i vissa kranskommuner och därför faller praktiska saker som myndighetskontakter på ungdomen. Det familjestärkande programmet kan då lyfta av ansvaret från ungdomen och bidra till att ge föräldrarna sin föräldraroll tillbaka. Vi kan därmed konstatera att projektets relevans är hög och fyller ett glapp i samhället.

2.2 Organisation

Projektets organisation består av en styrgrupp med en verksamhetschef, ekonom, projektledare, projektkoordinator/administratör, programchef och en styrelsemedlem med lång erfarenhet. Styrgruppen har träffats en gång per kvartal och fört strategiska diskussioner om projektets helhet och inriktning.

Verksamhetschefen har haft regelbunden kontakt med projektledaren som har lett den operativa projektverksamheten. En grupp med tre familjementorer (där en mentor slutat under senare delen av projekttiden, se mer nedan) har träffat familjerna och drivit den dagliga verksamheten. Två av

¹⁰ FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

mentorerna var med i det ungdomsprojekt för ensamkommande inom SOS Barnbyar i Göteborg som gav insikt i situationen för ungdomarna och familjerna och som gav upphov till detta projekt.

Under projekttiden har flera förändringar gjorts i projektorganisationen (se mer under avsnitt 3.1). Gällande organisationen anställdes en integrationspedagog för att ge ett helhetsperspektiv på familjen, där pedagogen genom att bland annat underlätta barnens fritidsaktiviteter kunnat fånga upp behov inom familjen som inte framkommit vid mentorernas föräldrasamtal. Utifrån både barnens behov och barnkonventionens barnrättsperspektiv ville projektledningen rikta mer stöd mot de andra syskonen i familjen.

Under senare delen av projektet avslutade en familjementor sin tjänst och istället anställdes en socionom. Denna gick inte in som mentor, utan i stället som stöd för de två mentorerna och har även arbetat med strategisk planering för kommande familjestöd (efter projektet) och utveckling av insatser.

En projektadministratör/koordinator har hjälpt till med administrativa frågor och är den som främst har haft kontakt med AMIF. AMIF har haft två handläggare knutna till projektet, en för verksamhet och en för ekonomi. Dessa har regelbundet haft kontakt med projektet och har bland annat deltagit på några styrgruppsmöten.

En extern kommunikatör har funnits på plats sedan våren 2021 och har arbetat med att ta fram en kommunikationsstrategi med exempelvis målgrupper, tidslinje och aktiviteter. Utvärderarna har följt projektet under hela projektperioden och fungerat som bollplank och stöd på strategisk nivå (se rapportens inledning).

2.3 Huvudsakliga aktiviteter

I detta avsnitt beskrivs huvudsakliga aktiviteter i projektet med bland annat projektprocessen, projektets målgrupp, arbetssätt och samverkan med andra aktörer.

2.3.1 Projektets metod och arbetssätt

I huvuddrag kan metoden beskrivas så här: rekrytering av deltagare och inskrivning i det ett-åriga familjestärkande programmet. Sedan följer självskattning av föräldrarna där svaren analyseras och dessa svar tillsammans med andra samtal med föräldrarna och socialsekreterare ligger till grund för familjeutvecklingsplanen, som klargör och specificerar vad som är möjligt att göra med en viss familj utifrån deras livssituation. Därefter ger familjementorerna praktiskt stöd till föräldrarna i form av diverse kontakter med myndigheter och organisationer tillsammans med stöd att komma vidare till ett arbete. Familjementorerna och projektledare har reflekterat löpande om metoden och har skrivit dagboksanteckningar.

En central del i metoden är vikten av en tillitsfull relation mellan förälder/familj och mentor/integrationspedagog. Den är – betonar projektledningen – grundbulten i ett långsiktigt hållbart och progressivt socialt arbete och en utgångspunkt för projektets arbete med familjerna. Ett inledande relationsskapande med trygghet och tillit är grunden för att därefter kunna arbeta långsiktigt hållbart tillsammans.¹¹

¹¹ Projektledningen betonar att integrationsarbete inte är en manualstyrd process som går att tillämpa på exakt samma sätt. Dessutom bär många familjer med sig trauman samt bristande tillit till myndigheter och det tar ett tag, menar projektledningen, att bygga upp tillit för att familjen ska våga släppa in någon utomstående.

Projektet som spindel i nätet

Projektet har således varit en spindel i nätet kring familjerna och deras kontakter med olika samhällsinstanser, såsom sjukvård, skola och fritidsaktiviteter. Det första steget har varit att ta reda på var familjen befinner sig – ofta är de helt nya – vilken kommun, vem som är socialsekreterare, om det finns kvotvägledare. Sen går mentorerna efter ett visst protokoll som stöd (checklista) hos Etableringsenheten som också underlättar överlämnandet från kvotvägledaren till SOS.

Projektprocessen

Under de två första kvartalen låg fokus på att utveckla programmet. Bland annat planerades aktiviteternas innehåll, självskattningar togs fram, familjementorer anställdes och introducerades, kontakter togs med samverkanspartners för nya familjer. Därefter gick projektet över till ett konkret målgruppsarbete med inskrivna familjer. Under hösten 2020 anställdes en verksamhetschef. En central del i det förberedande planerings- och utvecklingsarbetet var också att bryta ner förhållandevis breda mål och formuleringar i projektansökan till konkret och operativ verksamhet. Framtagandet av förändringsteorin var en del i att bryta ner breda mål till att göra dem mätbara.

En viktig del i det förberedande arbetet, som sedan har fördjupats efter hand, var att skapa samverkansrutiner mellan parter för deltagare till familjeprogrammet.

Samverkansavtal skapades mellan Etableringsenheten i Göteborgs stad – där det också fanns ett IOP-avtal¹² – och Röda korset. Båda parter gärna ser en fortsatt samverkan (formen för samverkan är dock oklar när detta skrivs).

Efterhand har arbetet med både målgruppen och samverkanspartners fördjupats. Organisationen har också förändrats på fler sätt och av olika orsaker (se avsnitt 3.1 om förändringar under projektperioden).

Den senare delen av projektet har, förutom stöttning till familjer, präglats av arbetet med ny projektansökan till AMIF¹³, avslutande självskattning av deltagare och diverse spridningsaktiviteter med hjälp av bland annat den externa kommunikationen. En viktig del har också varit – på exempelvis styrgruppsmöten – att lära av arbetet hittills och hur det familjestödjande arbetet kan utvecklas.

2.3.2 Rekrytering

I samtal med kommunerna, med Etableringsenheten i Göteborgs stad¹⁴ och Röda korset har parterna gemensamt skapat rutiner för rekryteringen av familjer.

¹² Det var ett IOP initialt med Etableringsenheten men det ändrades till en överenskommelse då Göteborgs stad ansåg att IOP inte behövdes eftersom samarbetet inte byggdes på finansiell stöd av Göteborgs stad.

¹³ Under våren 2022 startades arbetet med en ny AMIF-ansökan och som lämnades in i september 2022. Det finns ett tydligt behov av stöd för målgruppen och inom SOS Barnbyar finns ett starkt engagemang i att fortsätta utveckla de familjestärkande insatserna. Ett nytt projekt sågs som ett angeläget sätt att kunna fortsätta arbetet och där lärdomar dras av pågående projekt.

¹⁴ SOS Barnbyar hade således inledningsvis ett IOP-avtal med Etableringsenheten i Göteborgs stad som sedan blev en överenskommelse. I allt fler sammanhang i hela Sverige efterfrågas partnerskap mellan idéburna organisationer och det offentliga för att kunna åstadkomma nödvändiga förändringar. Det kan handla om omställning till ekologisk hållbarhet, om integration och inkludering, om att minska segregation och om att höja resultaten i skolor i utsatta områden. Sedan tio år har ett nytt koncept - idéburet offentligt partnerskap (IOP) - vuxit fram i Sverige, där allt fler offentliga och idéburna aktörer prövar ett mer ömsesidigt och formaliserat arbetsätt än tidigare. Det finns nu ett hundratal IOP avtal i Sverige, enligt FORUM idéburna organisationer med social inriktnings hemsida.

Representanter för samverkanspartners tog kontakt med projektledare om nya deltagare, via t ex kommunens barnsekreterare eller särskilt förordnad vårdnadshavare (sfv) vid Röda korset. Rutinerna har skiljt sig åt på grund av kommunernas olika organisering av mottagandet. I Göteborg finns exempelvis kvotvägledare som kan hjälpa till med myndighetskontakter i upp till sex månader (tidigare tre) men vid behov kan lämna över familjen tidigare till SOS. I kranskommunerna har rutinerna varierat något där kontakt mellan familj och projekt kan ha tagits av ungdomen själv eller av socialsekreteraren. Enligt en av samverkansparterna var det inte alltid lätt att få familjerna att förstå vinsten med ytterligare en aktör i livet då redan en rad personer var involverade, exempelvis barnsekreterare, kvotvägledare, socialsekreterare för föräldrarna etc.

Projektledaren fördelade ärendet till en familjementor, där familjementorn sedan kallade föräldrarna till inskrivningsträff. För ärenden via Etableringsenheten i Göteborg var det familjen, deras kvotvägledare (som jobbar med 6-månaders introduktionsstöd) och socialsekreterare – ett fyrpartssamtal. För övriga kommuner var det ofta ett likvärdigt arbetssätt där parterna familjen, mentor och socialsekreterare träffades tillsammans och introducerade arbetet i programmet.¹⁵

Kommunernas arbetssätt är olika

Projektet samverkade främst med Etableringsenheten i Göteborg – som var huvudpart – och har i Kungsbacka och Partille haft ett samarbete med flera familjer. I dessa tre kommuner var det ett formaliserat samarbete med rutiner. Projektet har även samverkat med Alingsås och Lerum men det var inte så formaliserat och var få familjer.

Insatserna har varit beroende av om kommunen har en kvotvägledare och vilken kommun det är. Kungsbacka har t ex ingen samordnande funktion utan har arbetsmarknadssekreterare och myndighetshandläggare där kommunen inte har någon skyldighet att stötta med något annat än ekonomiskt bistånd. Det innebär att mycket ansvar för familjernas etablering hamnar på anknytningsungdomen vilket påpekas av flera intervjupersoner. Partille har flyktingsekreterare med ett utföraruppdrag och de kan vara behjälpliga beroende på tid. Kommunerna organiserar således mottagandet på olika sätt, ibland finns det en kontakt att arbeta med i kommunerna och ibland inte.

Göteborg har valt en annan väg än övriga och kvotvägledare vid Etableringsenheten erbjuder således praktiskt stöd till familjerna under de sex första månaderna för att underlätta familjernas etablering. Ibland har mentorerna behövt ta över tidigare även i Göteborg men ofta ger kvotvägledare praktiskt stöd enligt en utarbetad checklista. Om de har högt tryck och prioriterar kvotflyktingar går projektet in.

2.3.3 Målgruppen

Projektets målgrupp är, enligt projektansökan, föräldrar i de familjer som kommer på anknytning till ensamkommande barn som beviljats uppehållstillstånd. Totalt beräknades ett 60-tal familjer nås, ca 360 personer fördelade på 1 - 2 vuxna och i genomsnitt 4 barn per familj.

Totalt har 32 familjer varit inskrivna i projektet, varav 49 föräldrar och 139 barn, totalt 188 personer. Således betydligt färre familjer än förväntat, vilket främst berodde på att det stora behovet av stödinsatser i varje familj varit större än förväntat men också ett förskjutet inflöde på grund av inreseförbudet under pandemin. Deltagande familjer är för närvarande bosatta i Kungsbacka, Borås, Partille och Alingsås samt Falköping och Göteborg. Flertalet kommer från Göteborg.

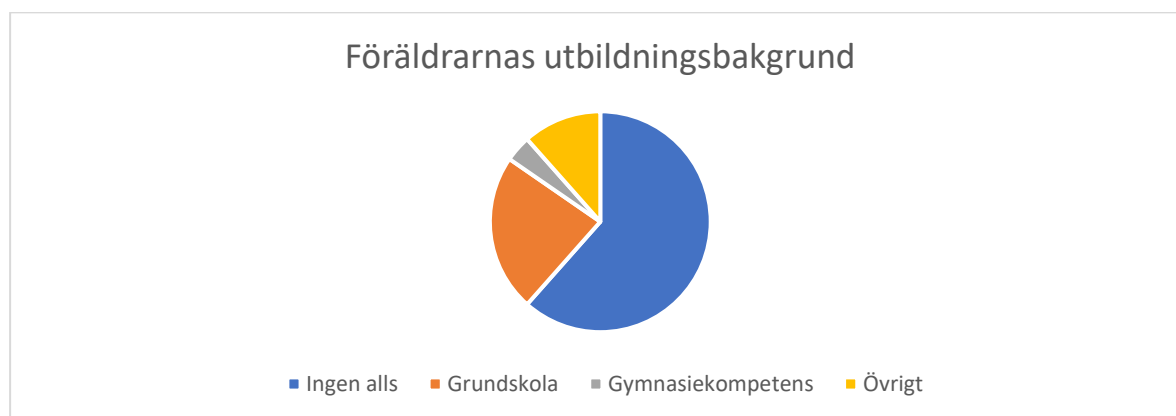
¹⁵ Det eftersträvas likvärdigt men det är inte alltid den processen följts i andra kommuner. Vid några tillfällen i två kommuner har det inte varit möte med socialsekreterare från början eller överhuvudtaget.

Av de 32 inskrivna familjerna har 26 deltagit löpande i projektets insatser under varierande lång tid. Dessa har då genomfört projektets in- och utskattningar för att kunna bedöma om det skett en stegförflyttning under projektiden.

Sex familjer har bedömts enbart behöva punktinsatser eller har avslutat olika skäl, exempelvis flytt, och har inte genomfört självskattningarna. Redovisad projektstatistik bygger på de 26 familjer som genomfört självskattningarna vid inskrivning och ”utskrivning”. Statistiken visar att drygt hälften av familjerna kommer från Afghanistan (14), men det har även funnits familjer från Somalia, Syrien och Eritrea.

I självskattningar som genomfördes vid inskrivningen i projektet uppger majoriteten av föräldrarna att de helt saknar utbildning eller har utbildning på grundskolenivå, se diagram 1 nedan. Det innebär att stor del av föräldrarna inte kan läsa och skriva.

Diagram 1. Deltagarnas utbildningsbakgrund

Av de 26 familjerna var 14 ensamstående föräldrar¹⁶, där alla utom en var mamma till barnen. Familjerna hade mellan ett och fler än sex barn under 18 år, samt i flera fall även barn över 18 år. I de fall båda föräldrarna finns i Sverige har dessa besvarat självskattningsfrågorna gemensamt och svaren registrerats på kvinnan.¹⁷ Det innebär att vissa skillnader kan förekomma mellan föräldrarna men att kvinnan oftare har ett större behov av stöd än mannen enligt projektets personal.

Självskattningarna i slutet av projektperioden genomfördes i september och ca 16 familjer var kvar i programmet året ut vilket sannolikt också kommer att påverka programmets effekt.

2.3.4 Självskattning och familjeutvecklingsplan

Familjementorerna utformade sitt stöd utifrån föräldrarnas inledande självskattning tillsammans med andra samtal, såsom med handläggare och föräldrarna själva. Inskattningen har varit en central del i arbetet. Deltagarens bakgrund och kunskaper fångades in – mentorn gick igenom frågorna i självskattningen med deltagaren tillsammans med tolk – för att bedöma vilken typ av insats som bör

¹⁶ Med ensamstående avses här att föräldern var ensam förälder i Sverige, men kunde ha den andra föräldern i annat land.

¹⁷ Då föräldrarna genomförde självskattningarna gemensamt registrerades bara en in- och en utskattning per familj. Kvinnan valdes då hennes behov oftast var större än mannens.

ges en enskild familj. Några exempel på områden i självskattningen var mottagandet i Sverige, frågor kring utbildningsbakgrund och sysselsättning, liksom kunskap om vardagliga uppgifter såsom myndighetskontakter bank-ID m.m.

Deltagaren fyllde sedan i samma självskattning vid slutet av programmet, så kallad utskattning. Självskattningarna bygger på mål och indikatorer i projektplanen och den ytterligare nedbrytning som har gjorts i förändringsteorin och är ett av underlagen för att bedöma programmets resultat och deltagarnas utveckling under tiden i projektet.

Med hjälp av inskattningen och samtal med föräldrarna togs en familjeutvecklingsplan fram med mål för enskilda familjer. Målen kunde se olika ut beroende på familjernas situation och bakgrund, såsom utbildningsbakgrund, om föräldern var själv i Sverige, tidigare yrkeserfarenhet etc. Målen var specifika och praktiska, t ex att lära föräldrarna att använda bank-id, förstå en almanacka eller hitta i staden.

Gruppen arbetade med att sätta s.k. SMARTa mål – det vill säga specifika, mätbara, accepterade, realistiska och tidsatta mål.

Familjementorerna har arbetat med att skapa balans mellan att ge vardagligt stöd till målgruppen med räkningar m.m. och att föra in projektets andra delar inom ramen för förändringsteorin och uppdraget. Mentorerna har även utgått från de fyra livsområden som lyfts fram inom SOS Barnbyar; studier och arbete, hälsa, nätverk och sammanhang, bostad samt samhälle.

Strukturen på programmet liknar SOS Barnbyars ordinarie ungdomsverksamhet där familjerna tilldelades en familjementor som erbjuder kompletterande stödinsatser samt vägleder familjerna till de instanser som erbjuds inom offentlig sektor och i samhället.

2.3.5 Spridning och lärande

Projektet har arbetat på flera fronter. En front är det praktiska och handfasta arbetet med deltagarna, en annan front är fördjupad samverkan med samverkanspartners. En tredje front är att sprida information om målgruppens behov. Genomgående har också projektet kontinuerligt lärt av sina erfarenheter för att utveckla arbetet.

En del av insatserna för spridning och lärande har varit studiebesök – när det blev möjligt efter pandemin – i t ex Bryssel och Tyskland, utbyte med kollegor i Finland och presentation av projektet på Barnrättsdagar. Besöket i Finland gav också flera nya lärdomar, exempelvis om arbetet med att sätta mål, praktisk projekthantering och hur systerorganisationer i Finland arbetat med målgruppen. En annan del av spridning och lärande har varit referensgrupper och rundabordsamtal (se nedan).

På slutkonferensen den 2 december presenterades projektet och material spreds. Slutgiltig dokumentation från projektet är främst en sammanfattande och lay-outad slutrapport med bilder, den externa utvärderingsrapporten och projektets egen slutrapport till AMIF med mer detaljerad statistik och underlag.

Kommunikation och kommunikatörens arbete

Stödfunktionen kring kommunikation lyfts fram av flera intervjupersoner som betydelsefullt för projektet och har gett kunskap och erfarenheter som kommer att tas med i kommande insatser inom SOS Barnbyar (exempelvis i den nya ansökan till AMIF).

Kommunikationsinsatserna har styrts av en kommunikationsstrategi med mål och indikatorer för att mäta målpuppfyllelsen. Strategin har också innehållit ett antal budskap som var tänkta att stödja kommunikationsarbetet liksom en genomgång av kanaler, målgrupper samt risker.

En stor del av kommunikatörens arbete har handlat om att skriva artiklar för webben. Efter en tid har arbetet delvis övergått till en mer rådgivande roll där underlag tagits fram för olika insatser. Det har till exempel handlat om abstracts för Barnrättsdagarna samt upplägg och inbjudningar till seminarier. Kommunikatören har också varit engagerad i den del av arbetet som berört Kungsbacka kommun och den situation som uppstått för de familjer som hamnat i kläm mellan olika myndigheter och i samband med det tagit fram bakgrundsmaterial som använts i dialogen med myndigheterna.¹⁸

Referensgrupper och rundabordssamtal

En del av spridning och lärande har varit samtal i referensgruppen och vid rundabordssamtal. Referensgruppen har haft tre träffar med olika teman och frågeställningar. Teman var 1) bostad 2) familjestöd, stödinsatser för barnen och att arbeta holistiskt med familjerna samt 3) den nya migrationspolitiken och diskussion om lagarna kring familjeåterföreningen och barn i flykt. Syftet med referensgrupperna har främst varit att få inspel om projektets insatser och att bygga nätverk och allianser med andra verksamma inom samma område. Referensgruppen har haft en kärna av återkommande deltagare men utefter tema och visat intresse har även andra personer bjudits in. Det finns också en vilja att utveckla dessa träffar i ett – eventuellt – kommande projekt.

Det som jag tänker att vi ska utveckla inom nästa projekt är att bjuda in till nätverksträffar utifrån ett lite bredare perspektiv snarare än personbundna referensgrupper då jag tror att det bidrar till fler synergier och leder till fler konstruktiva samarbeten. (Projektledning)

Rundabordssamtalen syftade till att både sprida information om programmet till en bredare grupp och ge idéer och lärdomar för utveckling av programmet. Tre träffar hölls där bland annat civilsamhällets roll och bostäder diskuterades. På en av dessa träffar presenterades också utvärderingens delrapport.

Bland deltagarna på rundabordssamtalen fanns Länsstyrelsen Västra Götalands län, Sveriges kommuner och regioner (SKR), Göteborgs stadsmission, kommunalråd i Alingsås och Lerum, Barnombudsmannen, fritidspolitiker i stadsdelsnämnd, centrum för civilsamhälle och generalsekreterare för GIVA Sverige och verksamhetschef för Ideell arena.

Kontinuerlig avstämning mot förändringsteorin

Projektledningen har kontinuerligt stämt av mot förändringsteorin för att klargöra att projektet utvecklas i enlighet med projektplanen och dess utveckling/förfining. Förändringsteorin har varit ett levande dokument som har ändrats när verkligheten har förändrats, där också regelbundna samtal förts med AMIF-handläggare för att bedöma ändringsansökningar.

¹⁸ Stycken om kommunikatörens insatser är i stora drag hämtat ifrån kommunikatörens egna kommentarer som skickats till utvärderarna.

3. Fler resultat och analys

I detta kapitel beskrivs fler resultat från projektets aktiviteter tillsammans med en del reflektioner.

3.1 Förändringar under projektperioden

Projektet har löpande förfinat och förändrat insatser i projektet som i flera fall blev ett annat än det i förväg planerade. Nedan beskrivs de mest framträdande förändringarna.

- Det ursprungliga upplägget med åtta träffar mellan mentorer och familjer fick justeras då familjernas behov av stöd var större än förväntat och därför behövde fler insatser per familj. Det innebar i sin tur en större förändring i förhållande till projektansökan eftersom färre familjer kunde delta i projektet.
- Pandemin krävde flera förändringar och följsamhet för att kunna genomföra projektet, exempelvis digitala personalmöten, gruppträffar med deltagare kunde inte genomföras, resor blev inställda, nätverksträffar och mingel med deltagare ställdes in.
- När pandemin släppte kunde gruppstödsinsatser genomföras. Men på grund av deltagares skiftande förutsättningar blev det mer fokus på kravlösa sociala aktiviteter istället för kunskapsspridning. Dessa gav möjlighet för deltagarna att lära känna varandra och skapa en känsla av samhörighet. De underlättade också arbetet i familjerna.
- Integrationspedagog: En person anställdes för att jobba med alla familjer med behov. Det kunde t ex handla om att hitta fritidsaktivitet, om stöd vid funktionsnedsättning, t ex att ansöka till LSS. Andra behov har varit att bryta isolering genom att följa med till fritidsaktivitet och arbete med en terapihund för ökat välbefinnande. När barnen kommer till SOS Barnbyars lokaler och kan leka med hunden flyttar det fokus från barnen själva och de slipper tänka på annat ett tag. Genom integrationspedagogens aktiviteter fick föräldrarna också en paus och hon följde även med på olika möten som en trygg extra vuxen och deras ombud. Hon samarbetade med familjementorerna och de har varit två på varje familj. Integrationspedagogens insatser skapade bättre förutsättningar att arbeta med familjerna som en helhet och en möjlighet att lära känna familjerna på ett annat sätt som underlättade stödet till föräldrarna och att få ett familjesystem i balans.
- Under våren 2022 anställdes en socionom som stöttning för mentorerna och arbete med strategisk planering för målgruppen, bland annat att förbereda insatser för flyktingar från Ukraina.
- En bit in i projektperioden förändrades både tanke- och arbetssätt runt deltagarens anställningsbarhet. Från att ha betraktat deltagaren som för långt ifrån arbetsmarknaden blev utgångspunkten istället att deltagaren med rätt stöd kan bli anställningsbar. Medarbetare gick bland annat våren 2022 utbildning i SE (Supported employment ¹⁹) och arbetade sedan för att implementera SE i verksamheten.

¹⁹ Supported Employment är en välbeprövad och värdegrundsbasead arbetsmetod som framgångsrikt hjälper verksamheter och medarbetare att stötta människor in på arbetsmarknaden genom anställning. Supported Employment är en evidens- och värdebaserad amerikansk metod som utvecklades av specialpedagogen Marc Gold från Los Angeles, i slutet av 60-talet. Marcs drivkraft var att hitta konkreta strategier för att på bästa sätt träna människor med grava och omfattande funktionsnedsättningar att utföra komplexa arbetsuppgifter. Hämtat ifrån <https://supportedemployment.se>

Förändrade insatser var exempelvis att snabba upp processen för att börja på SFI och att stötta föräldrar som har velat ha matchning mot praktikplatser. Projektet har t ex anmält föräldrar till yrkespraktik på eftermiddagar tillsammans med SFI och har varit på studiebesök på sådan verksamhet.

- Projektet har gjort runt 3 förändringsansökningar där medel har ändrats mellan insatser, exempelvis mer pengar till tolkar och mindre till resor. En annan omfördelning var mer medel till integrationspedagogen och mer insatser för barnen.

3.2 Mål och måluppfyllelse

Projektet utgår ifrån projektplanens mål, aktiviteter och indikatorer som i förändringsteorin således har klargjorts för att de ska kunna mätas och bedömas. I detta kapitel redovisas resultat utifrån förändringsteorins delmål och projektmål med indikatorer, där delmålen är resultat i förändringsteorin och projektmålet tolkas som effektmål (det som delmålen ska leda till).

Delmål med indikatorer

I detta avsnitt beskrivs projektets delmål 1, 2, 3 och 4 med dess indikatorer från förändringsteorin och resultat från utvärderingen presenteras.

3.2.1 Delmål 1 med indikator

Delmål 1: Familjer kan utifrån behov orientera sig i samhället.

Indikator: Föräldrar har ökad kunskap om hur de kan orientera sig i samhället, vilket främst innebär: ökad kunskap om hur räkningar betalas och hur banker kontaktas, om kollektivtrafik, om hur jobb kan sökas, ökad kunskap om hur man tar kontakt med föreningslivet, ökad kunskap om vilka myndigheter som kan kontaktas i olika ärenden och ökad kunskap om hur man söker en bostad och ställer sig i bostadskö.

Delmål 1 syftar till att ge föräldrarna ökad kunskap om konkreta uppgifter som behövs för att klara sig i ett samhälle. Familjementorernas arbete har rört sig runt dessa konkreta uppgifter till skillnad från myndigheternas uppdrag som främst gäller information. Myndighetspersoner talar om för föräldrarna vad de ska göra men hinner inte berätta hur de ska utföra det. Det blir därför svårt för föräldrarna att förstå vad det innebär i praktiken menar berörd projektpersonal. I projektet hinner familjementorerna visa hur det faktiskt går till.

Vi visar och pratar om HUR inte bara om VAD man ska göra, pratar mycket om detta, visar t ex hur söka bostad med bank id, hur logga in på boplatz Göteborg - myndigheter säger logga in på bostadskö, men hur gör man? (Projektledare)

Exempel på mål att uppnå kan vara att skriva in sig på vårdcentralen och hitta dit själv. Vi utgår dels ifrån självskattning. Men med 80 % som är analfabeter har jag ofta som mål att de ska klara av att använda bank id, vi tagit mål som går att genomföra i tid och omfång, smarta mål. Det kan vara att lämna in sin aktivitetsstödsrapport, söka aktivitetsstöd själv, det är konkreta saker. Det

kan gälla boendesituationen och kan vara att kontakta socialsekreterare, vilket stöd det finns i kommunen, hur stötta att söka bostad, vi behöver följa upp och ligga på. (Familjementor)

Det konkreta praktiska stödet, liksom vikten av det, framkom tydligt vid deltagande observationer där en av utvärderarna deltagit i möten mellan mentorer och familjer. Även familjernas berättelser under intervjuer och fokusgrupper ger en liknande bild där familjerna understryker att det ständigt uppstår problem på grund av att de inte förstår vad de förväntas göra. Nedan redovisas resultaten av deltagarnas egna upplevelser från intervjuer och självskattningar.

Resultat utifrån deltagarnas perspektiv

En rad indikatorer finns med i förändringsteorin och självskattningarna utarbetades bland annat utifrån dessa indikatorer. I självskattningarna har föräldrarna fått bedöma sin kunskap och möjligheter att själva utföra en rad praktiska vardagsaktiviteter. Resultaten från 26 sammanställda in- och utskrivningar visar att vid utskrivningstillfället är nästan samtliga familjer registrerade på Bopplats, listade på en vårdcentral, har själva och med barnen varit hos tandläkaren etc. 62% uppger sig också känna till 1177 vid utskrivningstillfället. Detta tyder på att det har skett en förflyttning, dock utifrån en mycket låg nivå. Tabell 1 nedan visar hur deltagarna bedömt sin egen förmåga att utföra nödvändiga praktiska vardagssysslor vid in- och utskrivning.²⁰

Tabell 1: Vet du hur du ska göra för att...

Indikator	Andel JA vid inskrivning	Andel JA vid utskrivning	Förflyttning på gruppnivå
Betala räkningar?	8%	27%	19%
Hantera bankärenden (ex mobilt bankID, öppna konto mm)?	8%	23%	15%
Söka bidrag (ex försörjningsstöd)?	4%	23%	19%
Hitta i staden via kollektivtrafik?	26%	67%	41%
Ha kontakt med myndigheter?	4%	19%	15%
Ha kontakt med sjukvården (ex Mvc, VC, Bvc)?	4%	62%	58%

Tabellen visar på att det skett en stegförflyttning på gruppnivå mellan in- och utskrivning. På vissa parametrar är förflyttningen stor, exempelvis att hitta i staden via kollektivtrafik och att ha kontakt med sjukvården. På dessa frågor svarar runt 2/3 av föräldrarna att de klarar dessa uppgifter själva vid utskrivning från projektet. Samtidigt visar tabellen också att det fortfarande saknas kunskap och att majoriteten av föräldrarna inte själva klarar av vissa vardagliga aktiviteter såsom att betala räkningar, ha kontakt med myndigheter med mera. Detta kan förmodligen delvis förklaras av att föräldrarna är relativt nya i sina SFI-studier och ännu inte kan tillräckligt med svenska för att utföra dem. Spridningen mellan individerna är också stor.

Intervjuer och fokusgrupper med deltagare stärker ovanstående resultat och visar även på behovet av stöd från SOS barnbyar. Föräldrarna betonar alla hur nöjda de är med stödet, att de får den hjälp de behöver och att det hade varit svårt att klara sig i samhället utan detta stöd. Tydligt är också att familjerna förstått syftet med det stöd som ges; att det ska underlätta deras etablering i samhället. Ofta jämförs mentorerna med myndighetspersoner som inte upplevs vara lika hjälpsamma.

Hen [mentorn] försöker lära mig hur man kan komma in i samhället på olika sätt och uppmuntrar mig att lära mig saker så att jag kan göra saker så att jag kan göra dem själv. Det har varit bra

²⁰ Samtliga frågor från självskattningen är av utrymmesskal inte med.

och positivt. Jag har haft min handläggare också men hen är inte lika bra på att hjälpa.
(Deltagande förälder vid utskrivning)

Liksom i självskattningarna visar intervjuerna på stora individuella skillnader mellan föräldrarna. Även motivationen att själva utföra vissa uppgifter varierar utifrån vilken situation de befinner sig i, personlig drivkraft, utbildningsbakgrund och tidigare erfarenheter. De flesta intervjupersoner uttryckte en vilja att lära sig mer om samhället, men framförde ibland hinder för inläringen såsom egen eller barns sjukdom, oro för anhöriga och koncentrationssvårigheter. Nedanstående citat visar på spridningen inom familjerna.

Jag har lärt mig att skriva aktivitetsrapport men det är svårt. Förra gången blev det fel. Det är svårt när det är på svenska. Om man klickar i fel ruta så blir allt fel. Jag har lärt mig att jobba lite med datorer. Och bank-ID men min son betalar räkningarna.

Tack vare henne så lärde jag mig. Nu kan jag själv ringa upp till en myndighet och samtala eftersom jag engelska. Jag kan boka tid och jag kan ringa upp om barnen behöver, jag söker nummer och ringer upp. Jag kan söka själv, försörjningsstödet och jag betalar räkningar. Det är mycket men ändå inte mycket när man ser....

Jag kan inte göra någonting själv. Jag hittar inte. Jag har försökt lära mig siffrorna på spårvagnen men det bara försvinner. (Deltagare vid avslutande intervju)

Majoriteten av de intervjuade menade att de fått en ökad förståelse för samhället och att de nu kan utföra vissa uppgifter som de inte kunde före projektiden. Ett par deltagare ser väldigt stora framsteg hos sig själv. Föräldrar påpekar också att de inte bara lär sig av familjementorn utan också av familjens barn.

Om jag jämför för mig personligen för ett år sedan och nu så tycker jag att jag har lärt mig mycket. Det går inte att jämföra. Nu kan jag röra mig fritt. Nu kan jag läsa texten, jag kan försöka läsa saker och ting och jag vet var jag är och vad jag vill. Barnen lärde sig väldigt mycket. Jag känner mig, trots allt, att vi har gått framåt mycket. Jag tror att nästa år att jag kommer att få ett arbete. Lite mer svenska men att jag förstår bättre och kan arbeta. (Deltagare vid avslutande intervju)

Frågan om bostad

Bostadsfrågan och att få ett förstahandskontrakt är ett dilemma som deltagarna lyfter, inte minst då många familjer är stora och bor trångt. Nödlösningar har ibland använts vilket gjort att familjerna ibland har fått flytta flera gånger. Föräldrarna upplever där inte att de fått hjälp från kommunens sida. Nästan samtliga familjer är registrerade på Boplats och cirka hälften även i kranskommunerna men få intervjupersoner uppger att de själva kan söka bostad på grund av bristande språkkunskaper. Ofta sköts detta av anknytningsungdomen eller av mentorn. Självskattningarna visar på en mindre förflyttning där fyra föräldrar uppger att de själva söker bostad vid utskrivning, jämfört med en förälder vid inskrivning. Samtidigt har även andelen barn som utför denna uppgift ökat med tre personer.

Bostadsfrågan det är jätteviktig. Vi är fyra personer som sover i samma rum. Och ska man tvätta kläder så är det jättesvårt att hänga dem någonstans och torka dem. Att man kanske kan få hjälp att få en större bostad. Kommunen borde ha större förståelse för min son som kanske kommer att förlora sitt organ. Jag är väldigt orolig för honom, han kan drabbas av depression. (Deltagare vid avslutande intervju)

Det samlade utvärderingsresultatet tyder på att deltagarna blivit betydligt mer orienterade i samhället men att det är stora individuella skillnader. Med ett par undantag uppger samtliga intervjupersoner strax före utskrivning ur projektet att de själva kan ta sig till skola, förskola och runt i staden. Flera har också lärt sig använda bank ID och några att betala räkningar online. Samtliga lovordar stödet från SOS som varit till stor hjälp under den första tiden i Sverige. Flera av familjerna påpekar dock att de fortfarande behöver stöd och uttrycker oro för vem som ska hjälpa dem när tiden med SOS är slut.

Resultat utifrån samverkansparternas perspektiv

Redan tidigt i processen kunde berörda samverkansparter se resultat av kontakten mellan SOS och anknytningsfamiljerna. Ett exempel är att de inte längre behöver lägga ansvar på ungdomen utan kan ringa familjementorn, vilket avlastar ungdomen. Tidigare uppstod ofta problem genom att ungdomen glömde bort, missade eller sa nej till möten eller uppgifter. Det kunde leda till att ansökan om ekonomiskt bistånd inte blev gjord och att familjen därmed inte fick pengar. I och med kontakten med SOS hör familjerna inte längre av sig till socialsekreterarna vilket tolkas som att de får det stöd de behöver. I Göteborg har familjerna dessutom en boendecoach som hjälper familjerna att söka bostad.

Ett väldigt roligt resultat är att jag har socialsekreterare som säger De hör aldrig av sig! Jag har ingen koll på dem. De verkar inte behöva mig, är lite bekymrade... Socialsekreteraren bara... men jag då? Det visar ju att det faktiskt funkar och att man är bra på att involvera familjen. Man märker ju att det inte funkar när socialsekreteraren blir uppringd hela tiden (Samverkanspart).

Socialsekreterarna sparar enligt intervjuerna tid som de istället kan lägga på sitt eget uppdrag. Utöver detta ser de intervjuade också att föräldrarna har vuxit, fått en ökad kunskap och förståelse för samhället vilket i sin tur ökar förutsättningarna för en snabbare etablering. En av de intervjuade ser tydligt skillnaden mellan familjer som fått stöd av SOS och andra nyanlända som ofta är upptagna att lösa praktiska saker. Detta tar i sin tur tid och koncentration från inlärning och därmed också etableringen eftersom de själva måste undanröja de hinder som uppkommer.

Det skulle annars ta mycket längre tid och de skulle nog inte kunna tillgodogöra sig etableringsinsatserna på samma sätt. Det man ser med nyanlända är att de inte tar till sig utbildningen eftersom de är så upptagna med allt annat praktiskt. Jag tror att tryggheten som mentorerna skapar, och tillgängligheten de har, gör att föräldrarna kommer in i etableringen och de får den vård de behöver utan att det blir stopp och distraktioner. (Samverkanspart våren 2022)

Samtliga intervjupersoner från samverkansparterna menar att stödet till familjerna är nödvändigt och att föräldrarna oftast gör framsteg åt rätt håll. Samtidigt påpekas att vägen för vissa föräldrar är lång, vilket gör det svårt att bedöma exakt i vilken omfattning stödet bidrar långsiktigt. Dessa intervjupersoner har inte själva arbetat direkt med familjerna själva.

3.2.2 Delmål 2 med indikator

Delmål 2: Ökad anställningsbarhet hos föräldrarna

Indikator: Föräldrarna har ökad kunskap om vad ett CV är och hur det kan skrivas, vad Arbetsförmedlingen är och erbjuder, krav och förväntningar från arbetsmarknaden, hur man söker ett jobb. Föräldrar deltar i ett etableringsprogram.

Då flertalet deltagare inte kan läsa och skriva och ofta saknar erfarenhet av arbete utanför hemmet, är vägen till arbete lång. Under projektets första år (vilket framkommer i delrapport 1) kom fokus på stödet att till stor del röra familjernas behov av praktiskt stöd och att undanröja hinder som uppkommit under processen. Även om deltagarna skrevs in på arbetsförmedlingen framstod konkret arbete med CV-skrivande och arbetsökande för de flesta som långt fram i tiden även om det ibland fanns med som delmål i familjeutvecklingsplanerna.

De är så nyanlända, det blir begränsat, vi pratar om vad de kan göra i framtiden, och vägen dit, skriva in på AF och SFI, fråga om vad göra i framtiden. I vissa fall skriva cv längre fram och i vissa fall bara prata om det. Det är långt fram, men vi kan titta på vad gjort i hemlandet, t ex kanske drivit företag, om man har sju barn har man också mycket erfarenheter. Men det är inte det första vi gör, skola o hälsovård och personnr måste fixas först (Familjementor)

Med tiden har projektet kommit att fokusera mer på anställningsbarhet och all personal har deltagit i en utbildning om Supported Employment ²¹. Närmare utfrågning av föräldrarna visar att även om många inte har erfarenhet av lönearbete utanför hemmet så finns erfarenheter av att exempelvis drivit jordbruk, lagat och sålt mat eller varit sömmerska i hemlandet. En del av familjementorernas arbete har därför varit motiverande; att uppmuntra deltagarna att se möjligheten att så småningom förvärvsarbeta. Studiebesök, diskussioner kring arbetsmarknaden, rättigheter och skyldigheter som anställd har därför kommit att ingå mer aktivt i arbetet med familjerna.

Klart att den [anställningsbarheten] har ökat. Det har hänt massa saker under ett år hos oss. Studiebesök, tränat svenska, vi har informerat om CV och hjälper till att skriva CV och hur det används. Vissa kvinnor tänker att de inte kan något, men de kan ha drivit jordbruk i hemlandet, haft barnhem eller annat de inte tänkt på som gör att de har många erfarenheter och kunskap sedan tidigare. Det kan vara stärkande för föräldrarna när man tittar på det. (ur intervju med personal)

Som citatet ovan visar är också att träning i svenska, utöver SFI, är ett sätt att stärka föräldrarna mot arbete. Träningen är ingen undervisning utan mer en möjlighet i stunden under möten och när tillfällen ges.

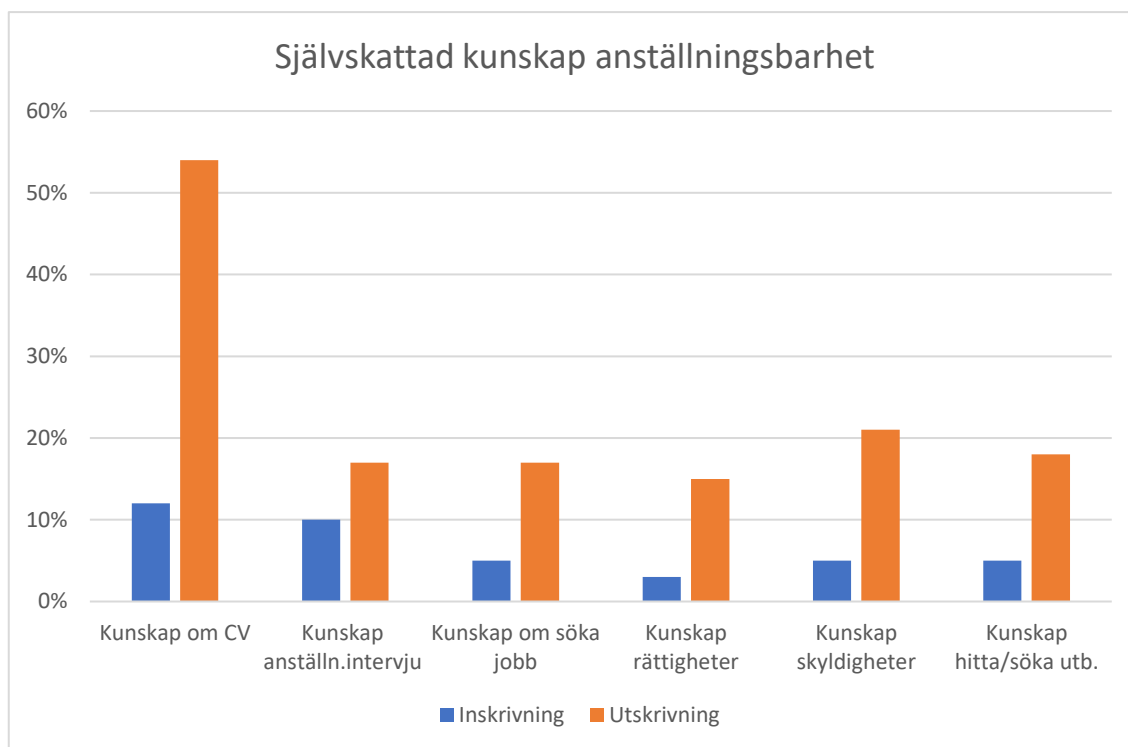
Deltagarnas erfarenheter

Självskattningarna innehåller några arbetsmarknadsrelaterade frågor som kan kopplas till anställningsbarhet, exempelvis kring CV, kunskap om rättigheter, hur en anställningsintervju går till etc. Nedanstående diagram visar föräldrarnas självskattade kunskap vid inskrivning och utskrivning utifrån projektets egen statistik. Förflyttningarna har beräknats genom att olika svarsalternativ getts

²¹ Supported Employment är således en välbeprövad och värdegrundsbaserad arbetsmetod som framgångsrikt hjälper verksamheter och medarbetare att stötta människor in på arbetsmarknaden genom anställning. Hämtat ifrån <https://supportedemployment.se>

olika värden som summerats och omräknats till procent. Det finns alltså olika grader av kunskap inom varje stapel.

Diagram 2: Föräldrarnas självskattade förflyttning vid in- och utskrivning

Diagrammet visar på framsteg inom samtliga områden på aggregerad gruppnivå. Speciellt tydligt är detta gällande kunskap om vad ett CV är och vad det används till vilket kan sägas vara en förutsättning för att kunna söka arbete. Men även inom övriga arbetsrelaterade områden syns en viss förflyttning på gruppnivå vilket tyder på att anställningsbarheten, utifrån uppsatta parametrar har ökat på gruppnivå. Precis som tidigare nämnts är det dock stora skillnader mellan individerna.

Under intervjuer och fokusgrupper diskuteras anställningsbarhet främst i termer av vad individerna har för erfarenhet, om och vad de vill arbeta med och vad de tror att de gör om ett år. Samtliga säger sig vilja arbeta men hänvisar ofta till att de behöver lära sig mer svenska eller bli friska först. Ett par föräldrar menar att de inte kan arbeta på grund av sjuka barn eller barn med funktionsnedsättning. På frågan om vad föräldrarna trodde att de skulle gärna om ett år svarade flera att de förmodligen fortfarande läser SFI, andra att de inte vet vad som ska hända efter etableringsprogrammet, eller att de hoppades på att ha arbete.

Om ett år hoppas jag att jag har lärt mig språket och hittat ett jobb och är självförsörjande och att jag kan försörja mina barn. (Förälder inför utskrivning)

För min del är det enklare att lära språket genom folk. Om jag skulle få praktik eller anställning så kan jag gå runt och prata med dem. Det är lättare för mig än bara penna och papper. (Förälder vid utskrivning)

Varken intervjuade föräldrar eller samverkansparterna har särskilt mycket att säga i termer av anställningsbarhet. Samverkansparterna betonar att föräldrarna är nya i Sverige och tidigt i

etableringsprocessen medan föräldrarna i varierande omfattning verkar se frågan arbete som en mer eller mindre abstrakt framtida möjlighet. Det faktum att många föräldrar hänvisade till SFI och studier i svenska skulle kunna tolkas som att de förstått vikten av att kunna svenska inom det svenska arbetslivet. Av citaten i projektets självskattningar framgår också att många föräldrar upplever svenskan som en svårighet som de kämpar för att överkomma.

Utvärderarnas erfarenheter från andra projekt med liknande målgrupper visar på ett antal hinder för anställning. Dessa kan dels ligga hos individen som behöver tid att stegvis närma sig arbetsmarknaden, men också på strukturella hinder i samhället såsom krav på utbildning, god svenska, fördomar med mera. Att skapa en sammanhängande kedja av insatser med tydliga övergångar mellan olika aktörer framstår därför som viktigt för att ett mer långsiktigt resultat. SOS är där en viktig aktör men kan inte själva stötta föräldrarna hela vägen ut i arbetslivet.

3.2.3 Delmål 3 med indikator

Delmål 3: Föräldrar känner sig tryggare i sin föräldraroll

Indikator: Föräldrarna upplever en ökad trygghet i sin föräldraroll. Antal familjer som anger att de utökat sitt nätverk till följd av deltagande i projektets gruppaktiviteter. Föräldrar upplever att de har fått ökad självkänsla.

Gällande trygghet i föräldrarollen har projektets ambition varit att skapa trygghet hos föräldrarna genom att tillföra kunskap inom en rad områden och på detta sätt underlätta för föräldrarna att ta sitt föräldraansvar och undvika maktrubbingar inom familjen. Föräldrarna uttrycker inte heller själva att de behöver känslomässigt stöd i föräldrarollen, dock tar de ibland upp problem med barnen med familjementorn och ber om hjälp. Flera föräldrar nämner att det svenska samhället är väldigt olika mot hemlandet och att det därför är annorlunda också att vara förälder i Sverige.

Det är svårare att vara mamma i hemlandet för man måste tänka ekonomiskt och allt är inte tillgängligt. Man har svårt att ta hand om sin familj och sina barn för man är hela tiden orolig för maten på bordet. Mina förutsättningar är helt annorlunda här och det är mycket lättare. (Förälder)

Mentorn talar om för oss att man ska lyssna på barnen, barnens vilja och barn ska lyssna på det vi säger. Och äldsta sonen, det har gått bra för honom och han är bara i skolan och hemma, han röker inte och dricker inte. Han försöker bara lära de andra barnen för de vill ha det och kläder men han försöker lugna ner dem och säger att ni vet inte hur mycket svårigheter jag har haft och här får man inte allting. (Förälder)

Att mäta trygghet och självkänsla via enkäter och/eller intervjuer är vanskligt då dessa är komplexa begrepp och även situationsberoende. Av de intervjuade föräldrarna visar intervjuerna som nämnts på vissa framsteg gällande kunskap om hur hantera aspekter av vardagslivet vilket kan öka självkänslan och tryggheten. Beroendet av anknytningsungdomen och/eller andra barn framstår dock fortfarande om hög hos många föräldrar.

I in- och utskattningarna ställdes ett antal frågor kring vem som utför vissa sysslor i familjen, exempelvis vem som betalar räkningar, söker bostad, bokar läkartider etc. Detta är ett sätt att indirekt försöka mäta föräldrarnas trygghet i föräldrarollen men också att mäta avlastning för

anknytningsungdomen. Tabell 2 nedan visar hur föräldrarna svarat på frågor om vem som utför vissa vardagsuppgifter i familjen vid in- och utskrivning; en förälder, ett barn i familjen eller familjementorn. Det sistnämnda alternativet redovisas dock inte i tabellen. Observera att tabellen visar **antalet** föräldrar som utför uppgifterna vid in- respektive utskrivning, liksom motsvarande för ungdomar/barn i familjen. Tabellen bygger på sammanställd statistik från projektet.

Tabell 2. Vem i familjen är det som oftast ... (Observera att siffrorna är antal familjer) n=26

Indikator	Inskrivning föräldrar	Utskrivning föräldrar	Inskrivning ungdom	Utskrivning ungdom
sköter familjens kontakter med myndigheter	1	5	18	11
har kontakt med barnens skola/förskola	1	18	17	6
sköter familjens kontakt med sjukvården	1	12	17	12
bokar familjens läkartider	1	5	15	13
hanterar familjens bankärenden	2	7	17	16
söker bidrag	0	0	25	20
ser till att räkningarna betalas	5	10	16	15
söker bostad åt familjen	1	4	11	14

Resultatet visar tydligt en liten förflyttning hos föräldrarna, där fler klarar av uppgifterna vid utskrivning än vid inskrivning. På motsvarande sätt framgår också att färre ungdomar sköter uppgifterna vid utskrivning än vid inskrivning. Detta kan tolkas som att vissa föräldrar kan ta ett större föräldraansvar efter tiden hos SOS.

Men, tabellen visar också att antalet ungdomar som sköter vissa uppgifter har minskat ytterst lite vid utskrivningen, exempelvis vem som bokar läkartider, sköter bankärenden, ser till att räkningarna betalas och söker bostad åt familjen. En tolkning kan vara att mentorerna under projekttiden skött detta åt familjen medan ungdomen nu får ta över uppgifterna om föräldrarna inte kan klara av det själva. En annan möjlig tolkning kan vara att förälder och barn gör uppgifterna tillsammans, vilket antyds av några intervjupersoner. Föräldern vill utföra uppgifterna men kan det ännu inte fullt ut som följande exempel visar:

Det är en sak som jag vill att X [mentorn] ska hjälpa mig att lära mig innan tiden med SOS är slut och det vill även min dotter lära sig, att fylla i aktivitetsrapporter. Det vill jag gärna att hen hjälper oss med. (Förälder)

Jag har lärt mig att skriva aktivitetsrapport men det är svårt. Förra gången blev det fel. Det är svårt när det är på svenska. Om man klickar i fel ruta så blir allt fel. Jag har lärt mig att jobba lite med datorer. Och bank-ID men min son betalar räkningarna (Förälder)

Flera av de intervjuade föräldrarna hade nyligen påbörjat SFI och det är tydligt att språkförbistring förhindrar dem från att själva utföra uppgifterna. Dock tycks majoriteten av föräldrarna själva sköta kontakten med barnens skola eller förskola vilket kan tolkas som att de känner sig tryggare i sin föräldraroll gällande denna aspekt.

Delmålet att föräldrarna skulle få ett utökat nätverk via projektet var länge svårt att arbeta aktivt med på grund av pandemin. Intervjuerna sommaren 2022 visar att vissa föräldrar har lärt känna varandra och därmed också utökat sitt nätverk. I en av fokusgrupperna betonade föräldrarna vikten av att ha någon annan från samma land och i samma situation som värdefull då de kunde dela erfarenheter och hjälpa varandra. Utskattningarna visar att knappt en tredjedel (31%) av föräldrarna uppger att de lärt känna andra deltagare i projektet.

3.2.4 Delmål 4 med indikator

Delmål 4: Ökad förutsättning för samordning i myndigheters service/insatser till föräldrar

Indikator: Exempel på insatser som har gett ökade förutsättningar att samordna myndigheters service/insatser till föräldrar. Ökad kunskap om var bristerna finns i mottagandet. Ökad kunskap hos SOS Barnbyar och i myndigheter om eventuella skillnader i behov mellan kvinnor och män.

Familjementorerna hjälper således föräldrarna med praktiska delar såsom ansökningar till skola, boende, inskrivning på arbetsförmedlingen och SFI, följer med till sjukhusbesök osv. De visar hur det går till att utföra uppgifterna och föräldrarna lär sig hitta i staden och att ta del av mer lustfyllda aktiviteter tillsammans med barnen. Eftersom många av föräldrarna inte kan läsa och skriva innebär det dock i praktiken att mentorerna själva utför uppgifterna samtidigt som de lär ut utifrån individuella behov. De stödjer indirekt myndigheterna och ger föräldrarna snabbare tillgång till den samhällsservice som finns. Men hjälper det myndigheterna att själva öka samordningen, något som också är en målsättning för projektet?

Brister i mottagandet

Utvärderingen pekar på tydliga brister i mottagandet av anknytningsfamiljerna och i viss mån av nyanlända mer generellt. En av dessa är boendefrågorna, vilket också är tydligt i kartläggningen med JÄMY-medel. Det finns en frustration bland projektpersonalen runt boendefrågorna, där nyanlända ofta kommer i kläm vid flytt till andra kommuner som kan få stora konsekvenser för deras liv – såsom att den nya kommunen inte betalar hela hyran.

Om vi hade varit med från början hade den sociala dumpningen kunnat stoppas. Ett exempel: bor i Göteborg och får hjälp av bostadsstödjare och hittar ny bostad i t ex Borås. I Göteborg har hyran godkänts och sedan får de söka bidrag i den kommunen de bor i, men då kan det vara så att hyran inte godkänds av den nya kommunen (Borås). I ett fall fick de ta av sina matpengar - 6-700 kr - till hyran då de inte fick hela hyran betald. En annan familj fick flytta ut, en annan blev skuldsatt. Varför inte kolla upp detta på ett bättre sätt? Vad är det som glappar? Kan kommunpolitiker i Partille säga nej? Är en uppgiven känsla kring boende, vi behöver lära oss mer här. (Familjementor i delrapport)

En annan brist är att nyanlända, inklusive anknytningsfamiljerna sällan använder befintlig samhällsservice, t ex att de inte besöker informationskontoret vid Integrationscentrum i Göteborgs stad eller Medborgarkontor. Deltagarintervjuerna visar att ett fåtal känner till att de där kan få hjälp med att betala räkningar, översätta brev med mera. En annan anledning är att de inte vet hur de ska ta sig dit eller var servicen finns. Ett annat liknande exempel är att de inte känner till familjecentralen och vet inte hur de ska ta sig dit.

En annan brist är avsaknad av tolkar vid sjukhusbesök som hjälper till att förklara sjukdomen och ser till att föräldrarna får rätt vård. Utan tolk, menar projektpersonal, är det svårt att beskriva vad som egentligen är de nyanländas problem (skada).

Ofta saknas det således en helhetssyn kring föräldrarna, deras situation och behov och det är en brist på samordning mellan olika insatser. Det handläggs enligt intervjupersoner bistånd utifrån stuprör inom respektive områden. En person fick exempelvis inte bistånd för att den inte lämnat in studieplan, en annan behövde lämna in kontoutdrag för att få medel, men har inte fått sina fyra sista

i personnumret och har inte kunnat ordna med bank id - vilket ledde till avslag. Familjementorerna hjälper föräldrarna med dessa och andra delar som gör att hinder för att få ersättning och ta del av samhällets service minskar.

Förändring av rutiner och arbetsätt hos samverkanspartner?

En del av projektet har handlat om att hjälpa myndigheter att förstå hur mycket stöd målgruppen behöver för att klara sig i samhället och behovet av en förbättrad samordning mellan myndigheter.

Projektets påverkansarbete har skett på olika plan. I intervjuerna framgår att familjementorerna har påverkat mycket på sin nivå med familjesekreterare, bland annat att det är olika beslut som inte stämmer, framförallt kopplat till försörjningsstöd. Det är mest på golvet projektet har påverkat.

Annan påverkan har skett på samverkansmöten inom exempelvis ramen för den skriftliga överenskommelsen med Etableringsenheten. Etableringsenheten och projektet har haft gemensamma workshops och även informationsmöten i Partille och Kungsbacka.

Samverkansparterna menar generellt att deras rutiner och arbetsuppgifter inte har förändrats så mycket på grund av projektet men att de framförallt sparat tid åt ordinarie arbetsuppgifter för handläggarna. Detta gäller inte Röda korset vars avtalade rutin med SOS barnbyar innebär att de informerat och hänvisat till SOS men oftast inte haft så mycket kontakt med familjerna efter den första tiden.

Samtidigt framkommer under intervjuerna med samverkanspartners exempel på vissa förändringar. Exempelvis har en av kranskommunerna börjat ha möten med familjerna när de upplevt att det funnits många frågor som behövt besvaras. Det är oklart i hur stor utsträckning detta kommer att bestå efter projekttiden där familjementorn har haft regelbunden kontakt med berörda handläggare. I övrigt menar de intervjuade att rutinerna inte har förändrats förutom att man kan informera om och hänvisa till SOS.²²

Av intervjuerna kan också anas en viss ökad förståelse för målgruppen och deras behov, dock betonas att arbetsuppgifterna består och att det finns ett glapp gällande familjerna. Besluten är politiska och inte alltid lätta att hantera då både tid och manöverutrymme framstår som begränsat. Projektet största vinst har varit att stärka föräldrarna och de har bidragit med exempel på konkreta sätt att arbeta med målgruppen som på sikt möjligen kan förändra myndigheters arbetsätt.

Vi har troligen inte förändrat myndigheternas samordning men vi har ökat föräldrarnas förmåga att förstå vårt samhällssystem och hitta till samhällsinstanser för att kunna uppfylla de krav som samhället ställer. Vi ger exempel på sätt att samordna men det har inte hänt något specifikt organisatoriskt som vi har fått till oss. Det är också långa processer – kanske om 2 år? (ur intervju med mentor)

Andra sätt att påverka har varit via annat lärande och spridningsarbete, via t ex referensgrupp, rundabordsamtal och kommunikätörens insatser (se mer under rubriken spridning och lärande avsnitt 2.3.4). Sannolikt har dessa insatser ökat kunskapen om målgruppens situation, men det är svårt att säga i vilken omfattning och vilka effekter den har fått.

Kungsbacka och Trelleborgsmodellen

Gällande samverkan med kommunerna särskiljer sig Kungsbacka kommun i intervjuerna. I slutet av projekttiden skickade projektledningen ett brev till chefer i Kungsbacka kommun där problematiken i

deras Trelleborgsmodell uppmärksammades. Det har blivit tydligt, menar projektledningen, att en robot inte kan hantera människor (det är idag ett automatiserat system med ansökningar m.m.). Om t ex en i målgruppen inte lämnar in vissa uppgifter får den avslag i modellen, men ofta har personen redan lämnat in en ansökan på ett annat sätt, till exempel ringt och berättat. Detta kommer då inte med eftersom modellen, enligt en intervjuperson, är så fyrkantig. Detta kan leda till att personen inte får försörjningsstöd vilket kan få stora konsekvenser, med till exempel obetalda räkningar och betalningsanmärkningar som följd.

Jämställdhet

Projektet har haft en utbildning under en halvdag av en konsult via Svenska ESF-rådet kring de tre horisontella principerna (inom ramen för ett ESF-projekt som SOS Barnbyar också driver samtidigt). Flera av mentorerna och medarbetare i SOS Barnbyar deltog, även generalsekreterare och chefer.

SOS Barnbyar har en genderpolicy som ska följas. I projektet kan det handla om att se till att båda föräldrarna har samma förutsättningar att delta, att det t ex inte är ett hinder att ta hand om barn. Exempelvis har projektet anställt en person som vid gruppaktiviteter har haft ansvar för barnen. Men det finns också andra aspekter, såsom maktobalans mellan föräldrarna och anknytningsungdomen när ungdomen får ta ett stort ansvar i familjen. Det handlar även om barns delaktighet – där SOS Barnbyar har en egen metod där barn i familjer får delta i beslut. Det är viktigt med ett barnrättsperspektiv och att ta hänsyn till barnens behov och åsikter.

Skillnader mellan kvinnor och män har inte gått att urskilja i självskattningsresultaten, dock uppger projektledningen, vilket också stämmer med erfarenheter från andra projekt som utvärderarna har utvärderat, att kvinnorna ofta har en lägre utbildningsgrad och färre erfarenheter av förvärvsarbete. Detta var en anledning att familjerna registrerats på kvinnan i systemet då behoven ofta var större för kvinnan än för mannen i familjen (om båda fanns i Sverige).²³ I ett projekt som genomfördes av tre samordningsförbund i Västra Götaland med utlandsfödda, främst kvinnor, att det var tydligt att männen hade en större förståelse för samhället och därför stod närmare arbetsmarknaden.²⁴ Detta stärks också av forskning på området gällande utlandsfödda.²⁵ Detta har också delvis framkommit under intervjuerna. Att ständigt lyfta frågan framstår som viktigt och som ett led i att ge kvinnor och män mer likvärdiga villkor.

²³ Projektledningen menar att ytterligare en anledning att registrera på kvinnan är av tekniska skäl utifrån journalsystemet.

²⁴ Sennemark, E. & Hult, J. *Slutrapport – Lärande utvärdering av projekt All-in*. Contextio Ethnographic AB. Slutrapport till ESF.

²⁵ Se exempelvis * Frydebo, H. & Kaufmann R. (2020). *Utrikes födda kvinnor. Arbetsförmedlingens återrapportering 2019*. Arbetsförmedlingen * Nordiska ministerrådet (2018). *Nyanlända kvinnors etablering. En komparativ studie av nyanlända kvinnors etablering på arbetsmarknaden i Norden och de etableringspolitiska insatserna*. Nordiska ministerrådet i Danmark. * Riksrevisionen (2015). *Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva*. Riksrevisionen 2015:17.

3.2.5 Projekt målet

Projekt mål: Barn och vuxna som kommer till Sverige på anknytning till ensamkommande barn har ökade förutsättningar att etablera sig i det svenska samhället

Indikator: % av ungdomar i deltagande familjer som uppger att de tar mindre ansvar för familjens behov än vid basmätning. Föräldrarna är självständiga och kan på ett praktiskt sätt orientera sig i samhället, dvs. kan betala räkningar och kontakta en bank, kan åka kollektivtrafik, vet hur man söker jobb, vet hur man tar kontakt med föreningslivet, vet vilka myndigheter som kontaktas i olika ärenden och kan ställa sig i bostadskö. Föräldrarna vet hur de kan söka upp samhällsservice. Föräldrarna känner sig mer etablerade i samhället.

Projektet arbetar således med att stötta föräldrarna på ett sätt som ger ökade förutsättningar att etablera sig i samhället. Utvärderingens samlade resultat visar att insatserna har gett resultat och att det har skett en förflyttning närmare etablering, dock från en låg nivå.

Som utvärderingsresultaten visar har föräldrarna gjort förflyttningar inom en rad områden vilket bör ge både dem själva och deras barn en bättre möjlighet att etablera sig i samhället. Även om få av de intervjuade familjerna hade haft kontakt med integrationspedagogen i projektet så bör dennas arbete med att fånga upp barnens behov i familjen också underlätta etableringen, då barnen fått stöd till fritidsaktiviteter och även gjort aktiviteter med familj och integrationspedagog. Gruppaktiviteterna beskrivs av föräldrarna såsom roliga och lustfyllda.

Som redovisats under delmål 3, avsnitt 3.2.3, så förefaller ungdomar ha avlastats mycket under projektiden. Mentorerna har ofta haft en tät kontakt med anknytningsungdomen och föräldrarna uttrycker också i intervjuer att barnet behöver gå i skolan eller inte alltid finns tillgänglig. Att uttrycka omfattningen av avlastningen i procent är vanskligt, inte minst som bara en liten andel föräldrar har tillräckliga kunskaper i svenska för att utföra vissa ansvarsuppgifter. Vid utskrivning är det fortfarande en relativt liten andel föräldrar som betalar räkningar, söker bostad, bokar läkartider etc, vilket innebär att detta förmodligen kommer att ligga på anknytningsungdomen eller något annat barn tills föräldrarna lärt sig mer svenska.

Det är också oklart i hur stor utsträckning som kulturella mönster eller familjekultur styr fördelningen av arbetsuppgifter inom familjen och som förmodligen skiljer sig åt mellan familjerna.

Självskattningarna vänder sig till föräldrarna och inte till ungdomarna vilket också gör projekt målet svår mätbart i siffror. Dock visar resultatet tydligt på en bättre orientering i samhället vilket förmodligen kommer både föräldrar och barn till godo. Det faktum att 80 % av de avslutade 26 familjerna uppger att de klarar vardagslivet bättre nu än för ett år sedan blir ytterligare en aspekt som pekar åt samma håll.

3.3 Samverkan och implementering

Detta avsnitt belyser ytterligare områden runt samverkan, hur projektet arbetar med påverkansarbete mot myndigheter och aspekter runt implementering.

3.3.1 Samverkan har fungerat bra och är viktig

Flera intervju personer anger samverkan som mycket viktig och kanske också avgörande för rekrytering av deltagare men också under projektiden.

Avtalen med Göteborgs stad och Röda korset är helt avgörande. Vi hade nog inte kommit någonstans annars. Det så viktigt med tydliga avtal om vad vi ska samverka kring, att förankra uppåt med cheferna och hur man ska samarbeta och hur länge det sträcker sig. Om vi inte har det då kommer vi inte in. Röda korsets handläggare får t ex inte skicka mig information om inte deras chefer satt en stämpel på det, avtalen är helt avgörande. (Projektledare i delrapport)

Samtliga intervjuade samverkansparter är mycket nöjda med samverkan med SOS Barnbyar och beskriver den som generellt sett smidig och tydlig. Personal och projektledning vid SOS Barnbyar upplevs som kunniga och engagerade och ger ett gott stöd till familjerna. Flera samverkanspartners menar att det märks att SOS är vana vid och måna om god samverkan med socialtjänsten och annan kommunal verksamhet.

Även intervjupersoner inom projektet är nöjda med samverkan. Fler hade gärna också sett fler formella avtal – utöver Etableringsenheten i Göteborgs stad och Röda korset – t ex med Kungsbacka kommun och Partille kommun. Även om det är färre deltagare från dessa kommuner skulle det sannolikt ha underlättat samverkan ytterligare. Dock blev det inga fler formella avtal. Det finns en gemensam förhoppning om fortsatt samverkan efter projektet – eventuellt i ett nytt AMIF-projekt – men formerna är ännu inte klara.

Intervjuade samverkansparter säger sig alla vilja fortsätta samverkan med SOS barnbyar och kan se fördelen med samverkan mellan kommun och civilsamhället eftersom kommunerna inte får medel för det som är oreglerat i lagtexten och är betydligt mer politiskt styrda än civilsamhället.

Allt kan inte ligga som myndighetsansvar. Som privatperson vill man kunna påverka samtidigt som man måste få information, och den balansen... (Samverkanspart)

Det är också en fördel att det är SOS barnbyar som är inte är en kommunal verksamhet. För mina utförare, de jobbar ju enligt lag, och de måste göra en plan och de måste dokumentera och det är lite knöligt. Synen på vad människor behöver är ganska krass så det är en fördel om det är en annan form av organisation som genomför det. SOS kan vara mer flexibla och även om det är en projektform så är det inte riktigt lika resultatinkänt så att man måste bocka av en lista. (Samverkanspart)

Samverkansparterna kan alltså se ett tydligt värde av att samverka med civilsamhället. Flera betonar också vikten av avtal för att formalisera samverkan och minska risken för sårbarhet.

Samverkan med AMIF

Projektet har varit måna om bra dialog med AMIF, med bland annat genomgångar av projektet med handläggare och inbjudan till styrgruppsmöte. På möten har handläggarna berättat om aktuella frågor inom AMIF och deras förväntningar på projektets verksamhet och budget (de har haft två olika handläggare, en för verksamhet och en för ekonomi). Det har varit betydelsefullt med nära dialog med AMIF, bland annat för eventuella ändringar i projektet och vid redovisning av resultat.

3.3.2 Implementering och långsiktig hållbarhet

Under projekttiden har diskussioner förts löpande om implementering; både för att förändra myndigheters arbetssätt, liksom att kunna erbjuda en metod via IOP eller sociala utfallskontrakt (se i kommande avsnitt) eller liknande till främst kommuner och att sprida metoden internt inom SOS Barnbyar.

För att kunna implementera projektet behöver vi vara lyhörda under projekttiden – jag försöker ha detta i åtanke hela tiden, att vid projektslut behöver veta vad vi ska göra. Hela tiden tänka att

detta kommer vi att implementera och detta inte. Det är inte enkelt men det är viktigt att lyfta blicken, att om två år ska vi ta vidare resultat. (Styrgrupp i delrapport)

a) Förändra myndigheters arbetssätt

Projektet har således haft som delmål att öka förutsättningarna till samordning i myndigheters service/insatser till föräldrar och har genomfört flera insatser för att föra in kunskapen om målgruppen till myndigheterna och påverka dem att ta sitt ansvar inom olika områden kring målgruppens etablering (se t ex ovan under delmål 4).

Projektets ambition, vilket framgår i intervjuerna, har också varit att insatserna skulle bidra till förändringar som skapar hållbarhet på sikt. Det är dock för tidigt att se några strukturella förändringar inom de berörda myndigheterna. En viktig anledning – trots ett stort behov och en familjestärkande metod som fungerar bra – är att denna typ av insatser idag ligger utanför handläggarnas lagstadgade arbete och som i nu-läget saknar resurser. Idag är Arbetsförmedlingen ansvarig myndighet för Etableringsprogrammets genomförande. Enligt en intervjuperson arbetar SKR (Sveriges kommuner och regioner) med frågan om att föra över ansvaret till kommunerna som har en mer passande kompetens för uppdraget, då det är ett mycket bredare uppdrag som kräver en bredare kompetens såsom inom socialt arbete och socialpedagogik.

SKR driver denna fråga, att kommuner ska kunna få betalt av AF för att utföra denna typ av insatser, helst att uppdraget tas tillbaka till ett kommunalt ansvar. Det är kommunen som har tiden och kompetensen att bedriva socialt och socialpedagogiskt arbete. Oavsett borde det finnas det stöd man behöver för att kunna verka i Sverige, det finns mycket mer än arbete som måste till. (ur intervju med Etableringsenheten)

Etableringsenheten, och troligen fler samverkanspartners, är intresserade av en fortsättning efter projekttiden. Förutsättningen är dock nya medel i form av ett nytt AMIF-projekt då parterna inte har resurser att själva fortsätta arbetet. En sådan ändring kräver nya resurser och nya politiska beslut, främst i Socialnämnden men kanske även i kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige? Möjligen bör diskussionen om ett nytt familjestödsprogram också vara en del av en större diskussion som handlar om flyktmottagandet i staden som helhet?

Det är viktigt med avtal med kommunerna, såsom IOP med Göteborgs stad, men det är en utmaning att hitta finansiering för vårt familjestärkande arbete. Vår tanke är att söka AMIF-medel en gång till och efter det avtal med kommunerna om de är villiga att betala. Så i första läget AMIF och sedan gå vidare med en bredare grupp. (Projektledningen)

Kanske är det inte heller en framkomlig väg att tillföra mer resurser i en tid när resurserna är knappa? Det kommer inte att finnas möjlighet att förändra myndigheternas arbete utan civilsamhället behövs?

Tror inte detta kan bli en del av myndigheternas ordinarie arbete, de har inte den ingången. Deras uppdrag är inte att göra detta. De handlägger försörjningsstöd t ex, det ligger inte i deras uppdrag att visa på hur de ska göra. Tror inte att det kan bli så. Tror behovet av aktivt stöd av civilsamhället alltid kommer att behövas. På samma sätt som fritid och kultur jobbar med ungdomar. Icke lagstadgad verksamhet kommer alltid att behövas? (Projektledning)

Förändring av extern aktör är svårt – inte heller kommunernas ansvar

Ett externt drivet förändringsarbete i syfte att påverka en myndighet är en stor utmaning. Särskilt med tanke på myndigheternas knappa resurser och – kanske framförallt – att kommunerna inte har

detta uppdrag idag då Arbetsförmedlingen har ansvar för Etableringsprogrammets genomförande. Det har också varit knappt om tid att både skapa och utveckla metoden kring det familjestärkande programmet och att påverka myndigheter att förändra sitt sätt att arbeta.

I kommande arbete inom SOS Barnbyar med att utveckla programmet i samverkan med myndigheter och andra organisationer – och om SOS Barnbyar vill förändra myndigheternas arbetssätt på en strukturell nivå – bör dialog och påverkansarbete i ett tidigt skede föras med beslutsfattare både inom Göteborgs stad (såsom Socialnämnden, kommunstyrelsen och kommunfullmäktige) men även med lagstiftare i riksdagen.

b) Ta fram en metod med ett familjestärkande program som kan erbjudas andra organisationer vid projektets slut

Ett annat sätt att implementera kunskaper och arbetssätt är att sprida det nya familjestärkande programmet via nya samarbeten med andra organisationer, både regionalt och nationellt. Projektledningen menar att det finns ett stort behov av den familjestärkande metoden i både Stockholm och i övriga delar av landet. Även – exempelvis – Röda korset ser ett väldigt stort behov i framförallt Stockholmsområdet, men också i Malmö och Göteborg.

Detta kan ske via fortsatt eller nya IOP eller andra sätt såsom sociala utfallskontrakt²⁶ vilket SOS Barnbyar håller på att undersöka. I nya samarbeten finns också en förhoppning om att SOS Barnbyar få ersättning för arbetet att genomföra delar av myndigheternas arbete.

På sikt kan det också finnas andra målgrupper som kan ha användningen av den familjestärkande metoden, exempelvis familjer till missbrukare och andra nyanlända som har blivit anvisade till kommunen.

De måste definitivt jobba mer förebyggande, det måste de göra. Vi har nu testat denna metod och har ett verktyg som fungerar och det skulle kunna användas i myndigheterna. Samtidigt testar vi nu på en smal målgrupp, vi behöver testa bredare för att dra tydliga lärdomar. Det är en tydlig modell som kan användas men det är en smal målgrupp. Familjer på anknytning till ensamkommande är smal och nischad. För att kunna användas på fler nyanlända grupper behöver den testas mer, kanske det inte fungerar på samma sätt. Metoden bör testas bredare.
(Projektledningen)

c) Internt i SOS Barnbyar

Ett tredje sätt att implementera kunskaper och metoder från projektet är att sprida arbetet internt inom SOS Barnbyar. Familjestärkande arbete är ett av SOS Barnbyars strategiska mål och projektet har via konferenser och andra träffar – bland annat med Finland – påbörjat arbetet med att sprida metoden internt i Sverige men också internationellt där SOS Barnbyar är verksamma inom drygt 130 länder.

²⁶ Socialt utfallskontrakt är en modell för att genomföra sociala investeringar som är utvecklad utifrån internationellt testade modeller för utfallsbaserad finansiering som samlat benämns "social impact bonds". Det sociala utfallskontraktets grundläggande princip är att finansiären finansierar insatsen för att uppnå definierade utfall som motsvarar mänskliga och ekonomiska vinster för utfallsansvarig. Efter insatsens genomförande sker en utvärdering av vilka utfall insatsen lett till. Utifrån dessa utfall beräknas eventuell utfallsbaserad återbetalning från utfallsansvarig till finansiär. Hämtat från skriften "Sveriges första sociala utfallskontrakt för förbättrade skolresultat och minskad risk för återplacering för HVB- och SIS-placerade barn och unga", via Norrköping kommuns hemsida i februari 2021.

3.3.3 Deltagare efter projektets slut – en del av hållbarheten

Det är i dagsläget oklart vad som händer med deltagarna efter projektets slut och hur väl de kommer att klara sig i samhället. Både personal, samverkansparter och deltagarna själva konstaterar att de har en lång väg att gå och att svenskan är ett dilemma för många av deltagarna. Samtidigt visar både självskattningen och deltagarintervjuerna att föräldrarna i många fall upplever att de kommit en bit på väg gällande både kunskap om och förståelse för det svenska samhället och i viss mån fått ”hjälp till självhjälp”. Å andra sidan säger föräldrarna i intervjuer och fokusgrupper att de fortfarande behöver stöd och att det inte finns ett motsvarande stöd som det som ges av SOS.

Deltagarnas förslag till förbättringar

Generellt sett var de intervjuade deltagarna väldigt nöjda med det stöd de fått från SOS barnbyar och som de menade fyllde deras behov. Att kunna ringa eller messa vid behov upplevdes som en stor trygghet. Förslagen på förbättringar var väldigt få och återges nedan i punkter. Snarare efterlyste vissa föräldrar större förståelse från kommunens sida och i en av kranskommunerna möjligheten att få semester från SFI en period under barnens sommarlov.

- Språkcafé där man kan träna svenska
- Lära sig betala räkningar
- Fler gruppaktiviteter, gärna där man kan ställa frågor kring lagar och regler
- Öva mer på datorn
- Få hjälp med bostad

3.3.4 Mekanismer för långsiktig hållbarhet

Det finns idag mycket erfarenhet om centrala mekanismer som leder till långsiktigt hållbara resultat av ett projekt. Forskarna (se inledande avsnitt) betonar bland annat vikten av ett lärande förhållningssätt, samverkan mellan aktörer på flera nivåer inom och mellan organisationer samt ett aktivt ägarskap för att nå hållbara resultat.

Det lärande förhållningssättet, eller ett utvecklingsbaserat lärande, är ofta avgörande för att nå framgång i komplexa projekt med en ständigt föränderlig omvärld. Utvecklingsbaserat lärande finns i projektet i hög grad. Det har funnits en stor öppenhet för förändring och omprövning i både styrgruppen och i projektgruppen där arbetssätt har förändrats och utvecklats efter hand projektet har pågått. Lärande har även skett i kontakt med samverkanspartners.

Hållbar samverkan är också central i komplexa utvecklingsprojekt. Samverkansprocesser med olika aktörer har fungerat bra, har varit tydlig och har i hög grad skapat bra förutsättningar. Formella samverkansavtal har också underlättat arbetet.

Ett aktivt ägarskap brukar också krävas för att styra ett projekt och ha mandat att ta nödvändiga beslut för att kunna införas i den ordinarie organisationen. Själva projektets ägarskap är tydligt – dvs hur projektet drivs med styrgrupp och projektgrupp etc – men det har till viss del varit oklart vem eller vilka som äger frågorna om metodens fortlevande i de organisationer där metoden kan användas eller implementeras.

3.3.5 Omvärldsförändringar som påverkar implementering och hållbarhet

Civilsamhällets roll

Familjestärkande insatser framöver kan också ses i en större kontext gällande civilsamhällets roll. I många kommuner idag planeras det för framtidsscenarier där den kommunala ekonomin är än mer begränsad än idag. Många kommuners kostnader kommer att stiga med bland annat fler äldre och yngre som driver kostnader för lokaler, personal m.m. Just nu stiger också kostnader för t ex el, räntor och mat på ett dramatiskt sätt.

Utvärderarna menar att när samhället tar emot anknytningsfamiljer bör det också finnas ett ansvar för att stötta dem och det borde finnas ett uppdrag för detta. Men frågan är hur kommunerna bäst löser uppdraget i en situation med knappa resurser? Kanske är det så att det familjestärkande programmet är något som fortsatt kommer att finnas utanför ordinarie verksamhet i myndigheterna och att civilsamhället kommer att få en än viktigare roll framöver?

Omvärldens påverkan

Omvärlden påverkar både målgruppen och projektets möjligheter att leva vidare. Tidigare har behovet beräknats bli än större framöver om ny lagstiftning gör det lättare för familjer att komma hit på anknytning och/eller alternativt skyddsbehövande, på samma sätt som flyktingar, sannolikt kommer att ha rätt att återförenas med sina familjer i Sverige.

Detta verkar dock förändras i samband med den nya regeringens tillträde med flera förslag om en starkt minskad invandring. En förändrad politik kan också påverka deltagarna då det politiska klimatet kan göra att bemötande av målgruppen förändras och gör det än svårare att bli etablerad.

Samtidigt menar exempelvis Etableringsenheten att det redan kommer mycket färre nu då de flesta ensamkommande barnen från 2015 redan har förenats med sina familjer. Med tanke på att tillfälliga uppehållstillstånd verkar bli normen kan antalet minska ytterligare.

Stöd i litteratur

I en genomgång av litteratur och rapporter kring målgruppen är det flera studier som pekar på vikten av samordning mellan kommunens enheter, tidiga insatser och en helhetssyn kring målgruppen. De studier vi har tagit del av förstärker bilden av ett projekt som fyller ett viktigt behov och är en väl riktad insats för målgruppen.

Några studier är särskilt tydliga. En av dem är Erik Eriksson (2019) *Perspektiv på integration och etablering – Kunskapsunderlag för ett strategiskt arbete med stöd till nyanlända* vid Centrum för kommunstrategiska studier vid Linköpings universitet. I sammanfattningen lyfts exempelvis nedan:

”Det befintliga kunskapsunderlaget påvisar vikten av att begreppet integration inte reduceras till arbetsmarknadsetablering, utan även förstås i termer av tillhörighet och delaktighet i samhällets alla områden. Insatser bör därför vidgas bortom språkinläring och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Genom ett holistiskt perspektiv där stödinsatserna tar hänsyn till den nyanländes hela livssituation, behov och intressen – liksom utgår från en syn på individen som kapabel och motiverad – kan integrationsarbetet bli mer ändamålsenligt. Frågor om exempelvis hälsa, boende och social integration måste förstås som tätt förknippade med, och grundläggande förutsättningar för, arbetsmarknadsetablering.”

Ett annat underlag är från en text på web-platsen Godmanakuten²⁷ från januari 2019 som bygger på ett utdrag ur en studie vid Södertörns högskola (Institutionen för samhällsvetenskaper) samt egna erfarenheter av familjeåterförening hos textförfattaren Bengt Winnow, länsombud i Blekinge län.

De ser framförallt ett stort behov av stöd för de vuxna i familjerna och att stödet då främst bör handla om praktiska frågor som bostad, ekonomi och myndighetskontakt. De ser ett behov av någon som har en samordnande roll och den stora anledningen till detta är att den unga i familjen behöver avlastas. Vad gäller den psykosociala situationen i familjerna bör det i planeringen ingå frivilliga familjesamtal med familjeterapeut och tolk, för att underlätta återgången till nära och fungerande familjerelationer.

I texten lyfts också andra förslag till förändring. Författaren menar att det svenska samhället har brustit i sitt ansvar över de ensamkommande barnen. Från att ha ansetts vara barn i stort behov av stöd och hjälp drogs alla stödinsatser in, som om hjälpen blev helt överflödigt i och med föräldrarnas ankomst. Enligt Socialstyrelsen (2016) ska det göras en planering inför familjeåterföreningen. Denna planering anser författaren ska innehålla en gradvis nedtrappning av stödinsatser med stort fokus på barnets bästa. Boende i familjehem, HVB - hem eller träningslägenhet bör inte sägas upp genast. Under det första året bör även kontaktpersoner finnas kvar för den unga, som ett stöd i den praktiska och psykosociala omställningen. På detta sätt skulle socialtjänsten ta det ansvar som den enligt lag också har för ensamkommande barn vars placering i heldygnsvård upphör.

Samhällsekonomiska aspekter

När etableringen underlättas för både ungdomen och övriga familjen kan det spara samhället betydande summor och undvika ett längre utanförskap tillsammans med ett minskat mänskligt lidande hos familjen. Det handlar om kortare tid att etablera sig på arbetsmarknaden men också minskade kostnader för exempelvis hälso- och sjukvård. En möjlig väg framåt är att fördjupa kunskapen om dessa kostnader och att använda dem i kommunikationen om projektet.

4. Lärdomar inför framtiden - framgångsfaktorer och utmaningar

I detta kapitel beskrivs på ett sammanfattande sätt framgångsfaktorer och utmaningar i projektet, vilka kan fungera som lärdomar i det framtida arbetet.

4.1 Framgångsfaktorer

Mycket har fungerat bra i projektet och nedan sammanfattas några av de mer framträdande framgångsfaktorerna.

- Projektet utgår ifrån ett tydligt behov och ger flera värden. Det finns ett behov av avlastning för ungdomarna och forskning visar också vikten av tidiga insatser i etableringen och integreringen. Det avlastar även kommunernas socialsekreterare samt ökar förutsättningarna för familjerna att etablera sig samt att målgruppen de facto får stöd som andra grupper nyanlända faktiskt får av kommunen.
- Samverkan med samverkanspartners kring rekrytering och överlämning är tydlig och fungerar bra och där samverkansavtalen med Etableringsenheten och Röda Korset är mycket viktiga för projektet.

²⁷ <https://www.godmanakuten.se/index.php/god-man-och-sfv/7-nyheter/413-studie-familjeaterfoerening-i-sverige>

- Det fanns en tydlig projektstyrning utifrån projektansökan och förändringsteorin.
- Det var tydligt vad projektet skulle genomföra (bland annat via förändringsteorin) vilket underlättade arbetet.
- Det finns mycket kunskap om målgruppen hos SOS Barnbyar vilket underlättat arbetet med både samverkanspartners och målgruppen.
- Det finns ett stort engagemang hos projektpersonalen, både operativt hos projektledare och familjementorer och strategiskt i styrgruppen.
- Det konkreta stödet, dvs. att någon följer med föräldrarna och visar på plats vad som ska göras.
- Tidsaspekten – att insatserna varar ett helt år.
- Bra sammanhållning i gruppen med familjementorer som jobbar för varandra, det är ett bra flöde i gruppen som lätt utbyter information med varandra.
- Samverkanspartners ser ett tydligt värde med projektet som underlättar samarbetet.
- Det finns en öppenhet för lärande och förändring – familjementorer och projektledning med styrgrupp vill reflektera, lära och utvärdera arbetet.
- Styrgruppen har en tydlig strategisk roll vilket underlättar olika former av riktning- eller förändringsbeslut.
- De nya familjestödjande aktiviteterna med integrationspedagog har varit mycket betydelsefulla för att kunna arbeta med familjen som ett system.
- Projektet har på ett strukturerat sätt arbetat med uppföljning, exempelvis via självskattning, som varit betydelsefullt för metodutvecklingen.
- En genomtänkt årsplanering där externt stöd såsom utvärdering och kommunikation har involverats i planeringen.

4.2 Utmaningar

Även om mycket har fungerat bra (eller mycket bra), trots pandemin, har det funnits en del utmaningar i projektutvecklingen. Nedan sammanfattas några av de mer framträdande utmaningarna.

- En oväntad yttre utmaning var pandemin, som påverkade projektets förväntade upplägg på flera sätt.
- Projektet har i hög grad präglats av mycket administration och redovisningen till AMIF har tagit mycket tid från projektet, resurser som hade kunnat läggas på verksamhet? ²⁸
- Inledningsvis delvis oklara roller internt inom SOS Barnbyar kring vissa kommunikationsprocesser, vilket har tagit mycket tid. Under projektiden har arbetet med kommunikation tydliggjorts.
- Fler analfabeter bland föräldrarna än beräknat. Det har gett betydande svårigheter att få föräldrar självgående efter programmet och en risk att ungdomen inte kommer att avlastas. Det finns en risk för att de blir beroende av mentorn och inte klarar sig sedan. Det är en utmaning att förbereda dem.

²⁸ Projektledningen tydliggör att detta var mer av en belastning under projektets första tid, då rapporteringen till AMIF präglades av många kompletteringar. Dessa gjordes i syfte för AMIF att förstå projektet och allt eftersom förståelsen ökade och att projektets rutiner kring rapporteringen blev bättre blev, menar projektledningen, administrationen mindre belastande och dialogen med AMIF förbättrades.

- Familjerna har haft stora behov och antalet planerade familjer var för många för att hinna ge stöd till varje familj. Mer resurser har (i samråd med AMIF) istället lagts på fler individuella insatser. Man kan också fråga sig om ett år är för kort tid? Vad händer efter projektet?
- Med deltagare som till större delen är analfabeter blev gruppträffarna svårare att genomföra än förväntat.
- Att ge hjälp till självhjälp och inte göra familjerna beroende av stöd.
- Att det inte finns självklara aktörer som kan ta över – för individen att orka hålla i.
- Språkkompetens: det hade underlättat om mentorn pratat familjens språk då ungdomen annars ändå får tolka vid snabba möten/översättning av brev m.m.
- Familjementorerna bidrar till en ökad samordning av samhällets service på individnivå – men hur kan en strukturell samverkan mellan aktörer skapas som kan ändra förutsättningarna och minska det ”glapp” som finns idag?

5. Slutsatser och rekommendationer

Nedan drar vi några avslutande slutsatser kring utvärderingens resultat och ger några rekommendationer inför framtiden.

5.1 Slutsatser

Utvärderingen visar tydligt att målgruppen har ett stort behov av stöd för att underlätta etableringen och därigenom både minska personligt lidande för enskilda familjer, underlätta skolgången för ungdomen och spara pengar för samhället. Projekt Stöd till familjeåterförening utgår bland annat ifrån barnkonventionen och har utvecklat en metod som i hög grad stödjer målgruppen och underlättar etableringen och vi menar att det finns flera skäl till att fortsätta utveckla och sprida metoden. Utan projektet är det också sannolikt att målgruppen inte hade fått detta stöd.

Utvärderingen visar att stödet till familjerna är nödvändigt och att föräldrarna oftast gör framsteg åt rätt håll. Samtidigt är vägen för vissa föräldrar lång, vilket gör det svårt att bedöma exakt i vilken omfattning stödet bidrar långsiktigt.

Projektet har ett barnrättsperspektiv och bygger på ett tydligt behov hos målgruppen och har därmed hög relevans. Det är mycket som fungerar bra och projektet har vunnit flera lärdomar som kan tas tillvara framöver.

5.1.1 Har projektets insatser lett till att förändringsteorins resultat- och effektmål har uppnåtts?

Projektledningen har haft förändringsteorin – som utgår ifrån projektplanen till AMIF – levande under projekttiden, de har arbetat med alla delar och utvärderarna menar att både resultat- och effektmål har uppnåtts. Dock är det svårt att säga i vilken omfattning. Utvärderingen visar således att de familjer som har deltagit i projektet har fått ökade förutsättningar att etablera sig i det svenska samhället (projekt mål) och att det har lett till en mer effektiv integration av TLM i det svenska samhället (övergripande mål). Då ca 16 familjer fanns kvar i programmet även efter självskattningen har effekterna sannolikt också blivit än större (ökade förutsättningar till etablering).

Projektet har alltså arbetat med att stötta föräldrarna på ett sätt som ger ökade förutsättningar att etablera sig i samhället. Utvärderingens samlade resultat visar att insatserna har bidragit till en förflyttning närmare etablering, dock från en låg nivå.

Det har också skapats en ny metod – ett familjestärkande program – som med fördel kan arbetas vidare med efter projektiden. Arbetet har också gett många lärdomar runt exempelvis målgruppen, arbete med målstyrning, kommunikation, uppföljning och utvärdering, samverkan och strategiskt arbete som kan tas med i det fortsatta arbetet.

5.1.2 Är projektets resultat långsiktigt hållbara?

Utvärderingen visar således att det är en väl utvecklad metod som fungerar bra för målgruppen och som med fördel kan utvecklas vidare efter projektet. Det finns också intresse hos flera samverkanspartners för fortsatt samverkan.

Utvärderarna kan dock se en risk för att beroendet av anknytningsungdomen kan öka igen när familjen lämnar SOS barnbyar. Samtidigt är hållbarheten också beroende av individuella förutsättningar och andra samhällsaktörer som kan fortsätta stötta familjen vidare mot studier/arbete och delaktighet i samhället. Som så ofta krävs en sammanhängande kedja av insatser för att lotsa personer som står långt från arbetsmarknaden mot större självständighet och självförsörjning. SOS kan där sägas ha lagt en grund för både individerna och andra aktörer att bygga vidare på. Civilsamhället kan ha en viktig funktion att fylla men kan samtidigt inte ta över hela samhällsansvaret.

Det praktiska stöd som intervjuade föräldrar uttrycker att de fortfarande behöver skulle delvis kunna övertas av Informationskontoret, Stödnätet i Hammarkullen, Support Group Network eller andra lokala aktörer. Information och, i viss mån studiebesök, har ingått i projektet. Dock uppger de intervjuade, med få undantag, att de inte känner till informationskontoret eller den hjälp de kan få från ett medborgarkontor. Inför framtiden kan möjligen mer tid behöva ägnas åt studiebesök och upprepad information så att föräldrarna ser de möjligheter som finns.

Projektet har gett myndigheter ökad kunskap om målgruppen och skapat ökade förutsättningar till samordning som gynnar målgruppen. Med utgångspunkt från att bidra till långsiktig hållbarhet för metoden krävs dock andra och mer strukturella insatser. Hållbarheten påverkas exempelvis i hög grad av möjligheten till finansiering för att kunna arbeta vidare med programmet. En ny AMIF-ansökan kan ge medel för ytterligare utveckling av det familjestärkande programmet men på sikt behöver den antingen införlivas i offentliga myndigheter eller att myndigheter ger ersättning till SOS Barnbyar – via t ex IOP-avtal med ersättning – som kan utföra uppdraget.

5.2 Utvärderingens rekommendationer - kan något göras annorlunda i fortsatt metodutveckling?

Utvärderarna rekommenderar således starkt att denna familjestödande insats fortsätter om det finns möjlighet till fortsatt finansiering. Nedan skickar vi med några inspel och frågor inför fortsatt arbete.

- Fortsatt arbete med den familjestärkande metoden/programmet kräver således extern finansiering för att kunna fortsätta och bli hållbar på sikt. En finansieringsmöjlighet är den nya AMIF-ansökan som utgår ifrån nuvarande projekts lärdomar. Det ger också mer tid att

identifiera och påverka beslutsfattare att ge/omfördela resurser.

- Hållbarhet på sikt kan således främst ske genom att programmet blir en del av myndigheters ordinarie arbetssätt eller via nya samverkansavtal såsom IOP och som också inkluderar finansiering. I kommande satsningar bör ett strategiskt utvecklingsarbete påbörjas vid projektstart som rör framtida finansiering.
- Idag ligger ansvaret för genomförandet av Etableringsprogrammet på Arbetsförmedlingen och kommunerna har knappa resurser. Kan en del av framtida insatser vara att skapa forum för dialog med beslutsfattare som skulle kunna förändra uppdraget i kommunerna eller bidra till förändrad lagstiftning? Vi tror, såsom projektledningen, att en bredare målgrupp än familjer på anknytning, exempelvis även andra grupper av nyanlända, är ett bra sätt att öka möjligheten till hållbarhet på sikt. Det ger en bredare bas.
- Hållbarhet rör också deltagarnas situation och vad som händer vid projektslut. Vad händer med deltagare som har fortsatt behov av stöd? Det är viktigt att fortsätta arbetet med bryggor över till andra insatser. I kommande satsningar kan processen påbörjas med att fasa ut och "lämna över" familjerna tidigare till de civila och offentliga serviceplatser som finns, exempelvis medborgarkontor, Integrationscentrum, Supportgroup network m.fl. Detta kan exempelvis göras via fler studiebesök, upprepad information och eventuellt skapa kontakter mellan familjerna och någon från berörd aktör.
- Det är angeläget att ytterligare tydliggöra brister i mottagandet för nyckelpersoner och klargöra andra sätt att arbeta för myndigheterna (exempelvis att utveckla vad bristerna handlar om, hur nya arbetssätt kan se ut och vilka myndigheter det gäller).
- Fortsätt arbeta för att få till stånd IOP-avtal för att formalisera och därmed också minska sårbarheten i samverkan. Kan möjligen behovet och fördelar med IOP lyftas i exempelvis media?

6. Referensförteckning

Erik Eriksson (2019) *Perspektiv på integration och etablering – Kunskapsunderlag för ett strategiskt arbete med stöd till nyanlända* vid Centrum för kommunstrategiska studier vid Linköpings universitet.

Eva Sennemark och Roger Orwén (2021) *PM - lärande utvärdering av AMIF-projektet Stöd till familjeåterförening vid SOS Barnbyar i Göteborg, ett deltagarperspektiv*, av Orwén Konsulting AB och Contextio Ethnographic AB på uppdrag av projektägare SOS Barnbyar.

Frydebo, H. & Kaufmann R. (2020). *Utrikes födda kvinnor. Arbetsförmedlingens återrapportering 2019*. Arbetsförmedlingen

Lennart Svensson, Göran Brulin, Sven Jansson och Karin Sjöberg (2013) *Att fånga effekter av program och projekt*, Studentlitteratur

Nordiska ministerrådet (2018). *Nyanlända kvinnors etablering. En komparativ studie av nyanlända kvinnors etablering på arbetsmarknaden i Norden och de etableringspolitiska insatserna*. Nordiska ministerrådet i Danmark.

Riksrevisionen (2015). *Nyanländas etablering – är statens insatser effektiva*. Riksrevisionen 2015:17.

Roger Orwén och Eva Sennemark (2020) *Utvärderingsplan SOS Barnbyar och projektet Stöd vid familjeåterförening*, av Orwén Konsulting AB och Contextio AB på uppdrag av SOS Barnbyar.

Roger Orwén, Eva Sennemark och Linnea Aldman (2021) "Delrapport i lärande utvärdering av AMIF-projektet Stöd till familjeåterförening vid SOS Barnbyar i Göteborg. Ett lovande projekt med potential att möta ett stort behov, med det finns också utmaningar", av Orwén Konsulting AB och Contextio Ethnographic AB på uppdrag av projektägare SOS Barnbyar.

Sennemark, E. & Huldt, J. *Slutrapport – Lärande utvärdering av projekt All-in*. Contextio Ethnographic AB. Slutrapport till ESF.

Hemsidor:

<https://supportedemployment.se>

FNs konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

Bilaga 1. Förändringsteori med indikatorer

Projektets förändringsteori med indikatorer

I denna bilaga beskrivs projektets förändringsteori med resurser, aktiviteter, förväntade resultat, kortsiktiga och långsiktiga effekter. Förändringsteorin togs fram i början av projektet utifrån projektplanen och beskriver projektets huvudsakliga insatser tillsammans med indikatorer som visar hur insatserna kan bedömas och följas upp. Förändringsteorin har varit ett levande dokument som har förändrats i takt med ny kunskap eller förändringar som lett till nya insatser i projektet. Det är denna förändringsteori som utvärderingen främst bedömer projektet.

Resurser

Resurserna är det som gör projektet möjligt och de viktigaste beskrivs nedan.

- Styrgrupp
- Projektgrupp vid SOS barnbyar
- Arbetsgrupp med familjementorer
- AMIF-stöd
- Tidigare erfarenheter av målgruppen
- Samverkanspartners
(IOP Avtal med Göteborgs stad, socialresursförvaltning, integrationscentrum & etableringsenheten)
(Samverkansavtal med Röda Korset)
(Övriga aktörer t.ex. arbetsförmedlingen, företag och andra NGOs)
- Kartläggningsprojektet *(Jämställdhetsmyndigheten)*
- SOS Barnbyars mentorsprogram för ungdomar & samarbete mellan ungdomsmentorerna/familjementorererna
(Holistiskt stöd till familjerna då anknytningsungdom erbjuds plats i det programmet)
- Utvecklingsmetoder
(Case-management, MI KASAM, Solen)

Aktiviteter

Nedan presenteras på ett sammanfattande sätt projektets huvudsakliga aktiviteter och hur de kan bedömas.

Aktivitet	Indikator	Verifikation och ansvar
Deltagarnivå		
Ny kartläggning av målgruppens behov av stöd med ett jämställdhetsperspektiv. Utforma aktiviteter utifrån tidigare kartlägningsstudie utifrån ett jämställdhetsperspektiv.	Genomförd kartläggning av målgruppens behov och utformning av aktiviteter - uppdelat på kvinnor och män.	Av projektpersonal via främst självskattning.
Individuella stödträffar <i>(Familjementor & förälder)</i>	Antal individuella stödträffar.	Genomförs av familjementor och mäts genom insatslogg.
Gruppaktiviteter <i>(Föreläsningar, studiebesök & gemensamma aktiviteter)</i> Barnpassning för vårdnadshavare.	Antal gruppaktiviteter. Statistik, som är könsuppdelad, av antalet deltagare. Antal tillfällen med barnpassning.	Genomförs och följs upp av projektpersonal. Mäts genom insatslogg. Antalet deltagare mäts via deltagarlistor. Projektpersonal dokumenterar tillfällen med barnpassning.
Individuella familjeutvecklingsplaner	Antal familjeplaner i relation till antalet familjer.	Familjementor tar fram en familjeutvecklingsplan för varje familj som deltar i projektet. Det tas hänsyn till individuella familjemedlemmars behov.
Självskattningsformulär	Antalet genomförda självskattningar.	Projektpersonal tar fram ett självskattningsformulär utifrån indikatorer i utvärderingsplanen och som genomförs vid starten av projektet och vid slutet av projekttiden.
Agera sluss & hänvisa vidare till stödinsatser i samhället <i>(Familjecentraler, Medborgarkontor, Informationskontor & övriga myndigheter etc.)</i>	Exempel på sluss och hänvisning till stödinsatser i samhället vid träffar med varje familj och vid gruppaktiviteter.	Projektpersonal dokumenterar hur detta sker.
Arbetsrelaterade insatser (inom ramen för gruppaktiviteter) <i>(CV skrivning, anställningsintervjuuträning etc.)</i>	Exempel på insatser för att stärka anställningsbarhet, såsom information om CV, information om vad Arbetsförmedlingen är och erbjuder, om krav och förväntningar från arbetsmarknaden, arbetsrelaterade studiebesök och om hur man söker ett jobb. Antal insatser per familj.	Projektpersonal dokumenterar hur detta sker.

Organisationsnivå		
Kartläggning av externa aktörers stöd och hur det fungerar i teori och praktik	Genomförd kartläggning av externa aktörers befintliga stöd.	Projektpersonal gör kartläggning.
Diskutera förbättringsområden och mobilisera samverkanspartners via individuella möten och workshops	3 workshops som alla externa aktörerna erbjuds samt 3 individuella möten som bokas med enskilda aktörer.	Projektpersonal dokumenterar antal workshops och möten.
Påverkansarbete mot myndigheter (<i>Rekommendationer & kunskapsspridning</i>)	Antal rundabordsamtal med myndigheter på operativ nivå, antal publikationer med rekommendationer, antal spridningsseminarier, antal publiceringar i media, antal spridningsaktiviteter med rekommendationer på strategisk nivå, SOS Barnbyars synlighet i media på detta tema.	Projektpersonal dokumenterar antal möten och spridningsaktiviteter.
Ta fram metodmaterial och bidra till erfarenhetsutbyte inom SOS barnbyar nationell och internationellt	Metodmaterial är framtaget. Antal träffar för erfarenhetsutbyte nationellt och internationellt. En implementeringsplan för framtagen.	Projektpersonal dokumenterar antalet träffar, tar fram metodmaterial och implementeringsplan.
Jämställdhetsutbildning för projektpersonal vid SOS barnbyar	Genomförd utbildning i jämställdhet.	Projektpersonal dokumenterar utbildningen.

Förväntat resultat

De aktiviteter som genomförs förväntas få ett utfall - förväntade resultat - som sedan i nästa steg leder till kortsiktiga effekter.

Förväntat resultat	Indikator	Verifikation och ansvar
<i>Deltagarnivå</i>		
Familjer kan utifrån behov orientera sig i samhället (<i>Delmål 1</i>)	Föräldrar har ökad kunskap om hur de kan orientera sig i samhället, vilket främst innebär: ökad kunskap om hur räkningar betalas och hur banker kontaktas, om kollektivtrafik, om hur jobb kan sökas, ökad kunskap om hur man tar kontakt med föreningslivet, ökad kunskap om vilka myndigheter som kan kontaktas i olika ärenden och ökad kunskap om hur man söker en	Självskattning av föräldrar av projektpersonal. Projektstatistik över deltagande i etableringsprogram. Intervjuer i utvärderingen med vårdnadshavare,

	<p>bostad och ställer sig i bostadskö.</p> <p>Föräldrar deltar i ett etableringsprogram.</p>	<p>familjementorer och projektpersonal.</p>
<p>Ökad anställningsbarhet hos föräldrarna (Delmål 2)</p>	<p>Föräldrarna har ökad kunskap om vad ett CV är och hur det kan skrivas, vad Arbetsförmedlingen är och erbjuder, krav och förväntningar från arbetsmarknaden, hur man söker ett jobb.</p> <p>Föräldrar deltar i ett etableringsprogram.</p>	<p>Självskattning av föräldrar av projektpersonal.</p> <p>Projektstatistik över deltagande i etableringsprogram.</p> <p>Intervjuer i utvärderingen med föräldrar, familjementorer och projektpersonal.</p>
<p>Föräldrar känner sig tryggare i sin föräldraroll (Delmål 3)</p>	<p>Föräldrarna upplever en ökad trygghet i sin föräldraroll.</p> <p>Antal familjer som anger att de utökat sitt nätverk till följd av deltagande i projektets gruppaktiviteter.</p> <p>Föräldrar upplever att de har fått ökad självkänsla.</p>	<p>Självskattning av föräldrar av projektpersonal.</p> <p>Projektstatistik över deltagande i etableringsprogram.</p> <p>Intervjuer i utvärderingen med föräldrar, familjementorer och projektpersonal.</p> <p>Användning av intern projektmetod att bedöma nätverk.</p>
<p>Organisationsnivå</p>		
<p>Ökad förutsättning för samordning i myndigheters service/insatser till föräldrar (Delmål 4)</p>	<p>Exempel på insatser som har gett ökade förutsättningar att samordna myndigheters service/insatser till föräldrar.</p> <p>Ökad kunskap om var bristerna finns i mottagandet.</p> <p>Ökad kunskap hos SOS Barnbyar och i myndigheter om eventuella skillnader i behov mellan kvinnor och män.</p>	<p>Projektpersonal dokumenterar insatser som har gett ökade förutsättningar att samordna myndigheters service/insatser till föräldrar.</p> <p>Intervjuer i utvärderingen med projektpersonal och nyckelpersoner i myndigheter.</p>
<p>Metodmaterial är spritt till andra organisationer och inom SOS Barnbyar, både nationellt och internationellt.</p>	<p>Metodmaterialet är sammanställt och har spridits till andra organisationer och inom SOS Barnbyar.</p>	<p>Intervjuer i utvärderingen med projektpersonal och nyckelpersoner i den interna organisationen.</p>

Lärdomar från projektet är spritt nationellt inom SOS Barnbyar.	Antal aktörer som materialet och lärdomar spritts till.	Projektpersonal dokumenterar antalet aktörer som materialet spritts till och lärdomar som vunnits.
---	---	--

Effekter på kort sikt

Ambitionen är således att de förväntade resultaten leder fram effekter på kort sikt. Dessa - där projektmålet är en central del - beskrivs nedan.

Effekter på kort sikt	Indikator och mätning	Verifikation och ansvar
Deltagarnivå		
Barn och vuxna som kommer till Sverige på anknytning till ensamkommande barn har ökade förutsättningar att etablera sig i det svenska samhället (<i>Projekt mål</i>)	<p>% av ungdomar i deltagande familjer som uppger att de tar mindre ansvar för familjens behov än vid basmätning.</p> <p>Föräldrarna är självständiga och kan på ett <i>praktiskt</i> sätt orientera sig i samhället, dvs. kan betala räkningar och kontakta en bank, kan åka kollektivtrafik, vet hur man söker jobb, vet hur man tar kontakt med föreningslivet, vet vilka myndigheter som kontaktas i olika ärenden och kan ställa sig i bostadskö.</p> <p>Föräldrarna vet hur de kan söka upp samhällsservice.</p> <p>Föräldrarna känner sig mer etablerade i samhället.</p>	<p>Självskattning av föräldrar av projektpersonal.</p> <p>Intervjuer i utvärderingen med föräldrar, familjementorer och annan projektpersonal.</p>
Organisationsnivå		
Projektets resultat implementeras i och förstärker SOS Barnbyars ordinarie verksamhet lokalt.	Exempel på hur projektets resultat har blivit implementerat i och används inom SOS Barnbyars ordinarie verksamhet lokalt.	<p>Projektpersonal dokumenterar exempel.</p> <p>Intervjuer i utvärderingen med projektpersonal.</p>
Förändrade arbetssätt och rutiner i myndigheter som ger ökad tillgång till service för föräldrar till ensamkommande	<p>Exempel på förändrade arbetssätt och rutiner i myndigheter.</p> <p>Exempel på föräldrar (män och kvinnor) som via SOS Barnbyar fått kontakt med annan aktör som erbjuder åtgärder och service till familjer.</p>	<p>Dokumentation av initiativ, t ex ökad kontakt och samordning mellan specifika aktörer, handlingsplaner, ändrade arbetsrutiner m.m.</p> <p>Insatslogg där familjecoacherna</p>

	Exempel på initiativ från andra aktörer att adressera problem som synliggjorts av projektet.	dokumenterar insatser och förmedlade kontakter till andra aktörer. Intervjuer i utvärderingen med nyckelpersoner i myndigheter.
--	--	--

Effekter på lång sikt

Den kortsiktiga effekt - vid projektslut - som projektets insatser lett fram till ska förhoppningsvis leda fram till att den långsiktiga effekten uppnås (eller det övergripande målet).

- En mer effektiv integration av TLM i det svenska samhället (*Övergripande mål*)²⁹

Ambitionen med projektets insatser - eller dess vision - är att de sammantaget ska leda till en mer effektiv integration av TLM i det svenska samhället, såsom det definieras av det nationella programmet för AMIF. Via bedömningar av både resultat och effekter på kort sikt görs en kvalitativ bedömning om arbetet rör sig i riktning mot visionen.

²⁹ På sid 21 i Sveriges nationella program för AMIF beskrivs nationella prioriteringar för integration. Fonden ska stödja olika åtgärder för att implementera EUs genomförandeplan för integration av TLM. Särskilt fokus bör ligga på projekt genomförda av civila samhället, regionala och lokala myndigheter. Målsättningen är att öka antalet TLM med avslutad grundutbildning och förbättra möjligheterna till självförsörjning och kapaciteten för kommunplacering. Fonden kan även ge stöd till transnationellt samarbete baserat på europeiska gemensamma grundläggande principer för integration.

Bilaga 2. Uppdaterad (1/6) förändringsteori SOS Barnbyar: AMIF-projekt stöd vid familjeåterförening 2020-2022

